

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TAKIM SPORLARI VE DOĞA SPORLARI
YAPAN ERKEK SPORCULARIN LİDERLİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Metin KARAYOL
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENTUNA**

MALATYA -2013

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TAKIM SPORLARI VE DOĞA SPORLARI
YAPAN ERKEK SPORCULARIN LİDERLİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ**

Metin KARAYOL

Danışman Öğretim Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENTUNA

MALATYA -2013

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

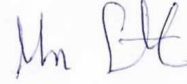
Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Jüri Başkanı, Danışman Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENTUNA

Üye Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜLLÜ

Üye Yrd.Doç.Dr. Ebubekir AKSAY

ONAY:

Bu tez, İnönü üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu...../...../2013 tarih ve 2013/.....sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Sedat YILDIZ
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜRLER

Bu araştırmanın tasarlanmasında, yürütülmesinde ve tamamlanmasında beni destekleyen, yönlendiren, değerli hocam, tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat ŞENTUNA'ya sonsuz teşekkür ediyorum.

Araştırmanın başından sonuna kadar her aşamasında bana özellikle yöntem ve analizler konusunda yardımcı olarak katkısını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç.Dr. Mehmet GÜLLÜ'ye sonsuz şükran borçluyum.

Tezimin eksiklerinin tamamlanmasında değerli görüşlerini bana ve bu çalışmaya aktaran Sayın Arş. Görevlisi Öznur AKSOY'a, çalışmanın dil bilgisi ve Türkçe yazım ve anlam kurallarına uygunluğunu sağlamasında uzmanlık bilgisi ve önerilerini paylaşan Sayın Özlem KARAYOL'a, çalışmanın İngilizce çevirisinde uzmanlığı ile katkı getiren Sayın Ahmet AYDIN 'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Tüm çalışmam boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşım Kadir GÜROL, Muhammet BAŞ ve İlimdar YALÇIN'a teşekkür ediyorum.

Bugünlere gelmem de benden her türlü yardım ve desteği esirgemeyen değerli aileme sonsuz şükran borçluyum.

Saygılarımla...
Metin KARAYOL
Haziran/2013

ÖZET

Bu araştırma, takım sporları ve doğa sporları yapan erkek sporcuların liderlik özellikleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni Elazığ ve Malatya illerinde aktif olarak takım sporu ve doğa sporu yapan 51 erkek adaydan oluşmaktadır. Ayrıca liderlik ölçeğinin geliştirme sürecinde takım sporuyla uğraşan 99 kişiye ölçek taslağı uygulanmıştır. Veri analizlerinde non-parametrik testler tercih edilmiş, ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U testi ve çoklu karşılaştırmalar için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır ($\alpha=0.05$). Araştırmada liderlik davranış özelliklerini belirlemek için doğa sporu ile uğraşan erkek katılımcılara 40 sorudan oluşan Doğa Sporları Liderlik Ölçeği ve takım sporları ile uğraşan erkek katılımcılara 16 sorudan oluşan Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre takım sporları ile uğraşan erkek sporcuların kaptanlık yapma ve spor yapma yıllarına, gelir düzeylerine, eğitim durumlarına, yaşlarına, spor yaptıkları illere ve spor branşlarına göre anlamlı bir fark bulunamamasına rağmen doğa sporları ile uğraşan erkek sporcuların yaş grupları arasında Öğretici Davranış, Model Olma ve Risk Alma değişkenleri içerisinde anlamlı bir fark olduğu, medeni durumlarına göre liderlik davranış puanları arasında Model Olma değişkeninin farklılaştığını ve yaşadıkları illere göre liderlik davranışı puanlarında Demokratik Karar Verme değişkeninde fark olduğu bulunmuş, spor yapma yıllarına, gelir düzeylerine ve eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sonuç olarak, takım sporları ile uğraşan erkek sporcularda araştırılan değişkenlere göre liderlik davranış özellikleri arasında hiçbir fark olmadığı, doğa sporları ile uğraşan erkek sporcularda ise Demokratik Karar Verme, Model Olma, Öğretici Davranış ve Risk Alma değişkenlerine göre liderlik davranış özellikleri arasında fark olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Takım sporları, Doğa sporları, Liderlik, Liderlik Çeşitleri

Analysis of Leadership Style of Male Athletes Who Attended Team Sports and Outdoors Sports

ABSTRACT

This research has aimed to examine the integration of characteristic features of leadership between sportsmen who are engaged in team sports and sportsmen who are involved in outdoor sports. The study consists of 51 candidates who are actively engaged in team sports and outdoor sports in the provinces of Elazığ and Malatya in Turkey. On the other hand, a draft of scale was carried out to 99 sportsmen who are engaged in team sports in the process of development of the scale of the draft scale. Non-parametric tests were chosen for data analysis. Whilst Mann-Whitney U test was implemented for binary comparisons, Kruskal-Wallis H test was used for multiple comparisons ($\alpha = 0.05$). outdoor sports leadership scale which consist of 40 questions and Scale of characteristic Features of Team Leadership which is composed of 16 questions were asked to the participants in order to determine the characteristic features of the leadership. The consequences of the research has showed us after conducting a research concerning the sportsmen's period of being captain, sport-making years, income, education level, ages, sport-making cities and sport branches, there is no remarkable diversity. As for the sportsmen who are engaged in outdoor sports, they seemed to be significantly different from each other in terms of tutorial behavior, being a model, and risk taking. In addition, looking at the marital status, it has been seen that the variable of being a model had been differentiated with the points of the leadership behavior from the research, and according to place where the sportmen live, there has been seen considerable difference on the variable of democratically decision making with the points of leadership behavior from the questionnaire. On the other hand, there is no important differences, when it comes to taking into consideration of sportsmen's sports-making years, income, and educational level, As a result, according to the research which was conducted on the basis of certain variables, there is no any differences among the features of the leadership behavior for sportsmen who are performing for the team sports. However, it has found out that considering of the variables of the democratically decision making, being a model, tutorial behavior and risk taking, there are variances among the features of the leadership behavior.

Keywords: Team sports, Outdoors sports, Leadership, Types of leadership

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
ONAY SAYFASI.....	III
TEŞEKKÜR	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	X
TABLolar DİZİNİ	XI
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Alt Problemler.....	4
1.4. Sayıtlılar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Lider ve Liderlik Özellikleri.....	8
2.1.1. Karizmatik Lider.....	8
2.1.2. Geleneksel Lider.....	9
2.1.3. Yasal-Rasyonel Lider.....	9
2.2 Liderlik Yaklaşımları.....	10
2.2.1. Özellikler ve Nitelikler Yaklaşımı	10
2.2.2.Davranışsal Yaklaşım.....	10
2.2.3. Durumsal Yaklaşım.....	11

2.2.4. Modern Yaklaşım.....	12
2.3. Sporda Liderlik.....	12
2.4. Sporda Liderlik Tipleri.....	14
2.4.1. Sporda Otokratik Lider Tipi.....	14
2.4.2. Sporda Demokratik Lider Tipi.....	15
2.4.3. Sporda Tam Serbesti Taniyan Liderlik Tipi.....	16
2.5. Sporda Liderlik Yaklaşımları.....	17
2.5.1. Özellikler Yaklaşımı.....	17
2.5.2. Davranışsal Yaklaşımı.....	18
2.5.3. Durumsallık Yaklaşımı.....	18
2.6. Doğa Sporları.....	19
2.6.1. Karada Yapılan Aktiviteler.....	21
2.6.1.1. Doğa Yürüyüşü.....	21
2.6.1.2. Dağcılık	21
2.6.1.3. Kaya Tırmanışı	22
2.6.1.4. Yapay Duvar Tırmanışı.....	23
2.6.1.5. Bisiklet.....	23
2.6.2. Kar ve Buzda Yapılan Aktiviteler	25
2.6.3. Suda Yapılan Aktiviteler.....	26
2.6.4. Havada Yapılan Aktiviteler.....	27
2.6.5. Doğa Sporları ve Liderlik.....	28
2.7. Takım Sporları.....	30
2.7.1. Basketbol.....	31
2.7.2. Voleybol.....	32
2.7.3. Hentbol.....	33

2.7.4. Futbol.....	33
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırmanın Modeli.....	34
3.2. Araştırma Grubu.....	34
3.3. Veri Toplama Araçları.....	36
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	36
3.3.2. Doğa Sporları Liderlik Ölçeği.....	36
3.3.3. Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği.....	37
3.4. Açıklayıcı Faktör Analizi	37
3.5. Verilerin Analizi	39
4.BULGULAR.....	40
5. TARTIŞMA.....	59
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
7.KAYNAKLAR.....	70
8.EKLER.....	76
EK 1: Doğa Sporları Liderlik Ölçeği ve Kişisel bilgi formu.....	76
EK 2: Spor için Liderlik Ölçeği.....	79
EK 3: Takım Sporları İçin Liderlik Anketi ve Kişisel bilgi formu.....	81
EK 4: Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği.....	84
9. ÖZGEÇMİŞ.....	85

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

G.S. G.M: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

T.D.F: Türkiye Dağcılık Federasyonu

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa No:
Tablo 2.1. Karada Yapılabilen Doğa Sporları.....	25
Tablo 2.2. Kar ve Buzda Yapılabilen Doğa Sporları.....	26
Tablo 2.3. Suda Yapılabilen Doğa Sporları.....	27
Tablo 2.4. Havada Yapılabilen Doğa Sporları.....	28
Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Takım Sporları ve Doğa Sporları Yapan erkek Sporcuların Yaş, Spor Yaptıkları Şehir, Aylık Gelir Düzeyleri, Eğitim Durumları, Medeni Durumları ve Branşları.....	35
Tablo 3.2. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 3.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	38
Tablo 3.4. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Erkek Takım Sporü Liderlerinin Kaptanlık Yıllarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	40
Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Uğraştığı Sporun Yıllara Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	41
Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Aylık Gelirleri'ne Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	42
Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Eğitim Durumu'na Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	43
Tablo 4.5. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Yaş Grupları'na Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	44
Tablo 4.6. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Branşları'na Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	45
Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Yaşadığı Şehirlere Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	46
Tablo 4.8. Araştırmaya Katılan Doğa Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Yaşlarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	47

Tablo 4.9. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Spor İle Uğraştığı Yıllara Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	49
Tablo 4.10. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Aylık Gelir Miktarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	51
Tablo 4.11. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Medeni Durumlarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	53
Tablo 4.12. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Eğitim Durumlarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	55
Tablo 4.13. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Yaşadığı Şehirlere Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması.....	57

1. GİRİŞ

Günümüz sporunda, fiziksel kapasitedeki mükemmellik, sportif performansı üst seviyelere çıkarmada tek başına yeterli görülmebilir. Sporcunun ayrıca liderlik kapasitesi de olduğu ve en az fiziksel yönü kadar önemsenmesi gerektiği de düşünülebilir. Sporcular her zaman fiziksel ve psikolojik olarak hazır olabilmelerine rağmen takım içerisindeki liderlik konumunun eksikliğinden dolayı uyumsuzluk ardından gelen başarısızlıklar da göz ardı edilmemelidir. Birçok üst düzeydeki sporcunun fiziksel ve fizyolojik kapasitelerinin yanında motive olma, liderlik, konsantre olma ve amaçlar belirleme gibi psikolojik kapasiteler konusunda da mükemmel yeteneklere sahip oldukları düşünüldüğünde, sportif performanslarını arttırmada liderlik boyutunun ihmal edilmemesinin önemli olduğu söylenebilir.

Lider; bir grup insanın, kendi kişisel ve grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere takip ettikleri, emir ve talimatı doğrultusunda davrandıkları kişidir (1). Başka bir tanıma göre ise lider, diğer örgüt üyelerini, üyesi oldukları örgütün başarı ve etkinliğine daha çok katkıda bulunmak için etkileme ve motive etme yeteneğine sahip olan kişidir (2). Bu açıklamadan yola çıkarak takım sporları içerisindeki liderin de konumu ve özelliklerinin oldukça önemli olduğu söylenebilir. Herhangi bir takım sporunda sporcuların sergileyecekleri fiziksel, fizyolojik ve psikolojik verimler ne kadar faydalı olursa olsun bu özellikleri takım içinde yönetecek bir lider bulunmuyorsa çok fazla anlam ifade etmeyeceği düşünülebilir.

Liderin önemini vurgulamak gerekirse, doğanın potansiyel gücü ve direnci karşısında insanın sadece fiziksel, bilişsel ve duyuşsal özelliklerini kullanarak yaşamını devam ettirmesinin temel amaç olduğu doğa sporları etkinliklerinde kritik noktalarda lider ve liderliğin önemli yer tuttuğunu, özellikle dağcılık, akarsu sporları ve birtakım hava sporları gibi faaliyet alanlarında, hedef olarak belirlenmiş kriterlere ulaşmada liderin göz ardı edilemez düzeyde etkililiğe sahip olması gerektiğini söylemektedir (3).

Doğa sporunun tanımını ve hangi alanlarda yapıldığını açıklamak gerekirse, açık alan rekreasyonunun sadece insan gücü ile oluşturulmuş hali (4), insanın sahip

olduğu bilgi, beceri ve kondisyonu ile hiçbir motor ve hayvan gücü desteği alınmaksızın, doğanın var olan potansiyel zorluk ve risklerine karşı mücadele etme ve yaşamı sürdürme etkinlikleri (5), doğadaki vahşî alanlarda kendi taşıdığı özellikler çerçevesinde süregelen etkinlikler olarak tanımlanmakta ve kaya tırmanışı, dağcılık, mağaracılık, yürüyüş, kampçılık, kayak, su altı sporları, oryantiring, bisiklet, yelken, kano, rafting gibi doğal alanda yapılan pek çok sporu ve etkinliği kapsamaktadır (6).

Doğa sporlarında etkinliğin gerçekleştirildiği alanın yaban yaşamının merkezi olması, kontrol mekanizmalarının azlığı ve durumsal özelliklerin (arazi, atmosfer şartları gibi) değişkenliğinden dolayı sporcuların deneyiminin önemli olduğunu, deneyimin kazanılması aşamasına gelinceye kadar öncelikle yapılan etkinliklere katılan deneyimsiz üyelere yönlendirmeler yaparak karar verme mekanizmasının merkezi konumunda bulanacak bir liderin gerekliliğinin kaçınılmaz olduğunu vurgulanmaktadır (7). Chelladurai'de yol amaç kuramında özel lider davranış etkinliğinin ikincil kişilik ve yetenekler ile görevin nitelikleri tarafından idare edildiğini öne sürmektedir (8).

Sporun işlevselliği içerisinde bireysellik ve takım olma faktörü üzerinde durulması gereken bir konudur. Bireysel sporlarda sporcu için kişisel düşünceler ve egoları tatmin etme düşüncesi üst safhada olduğu söylenebilirken takım sporu için takımla birlikte uyumlu hareket etmek, aynı ruhu taşımak ve ekip çalışması düşüncesinin bulunduğu söylenebilir. Takım sporları sporcuya birçok kazanımı da beraberinde getirebilir. Örneğin sporcular arasındaki dayanışma, birlikte hareket edebilme sporcuların kişiliklerinde olumlu bir gelişime neden olabilir.

Spor takımlarının diğer örgütlerden farkına bakmak gerekirse, spor etkinliklerinde ortaya çıkan farklı yapısal niteliklerin, sisteme bağlı kurallar, etkinlik alanındaki pozisyona bağlı ilişkiler ve kesin başarı kayıtları ile spor takımlarını diğer örgütlerden kesinlikle ayırtırdığını söylemektedir (9). Takım sporları açısından liderliğin ise, genel olarak takım yönetimi açısından antrenörler, takım kaptanları ve oyuncular, kulüp ve spor örgütleri açısından ise yöneticiler üzerine yoğunlaştığı söylenebilir.

Şahin (1998), liderlerin sadece çevreyi geliştirmek için çaba harcamadığını, psikolojik ve sosyal çevreyle de ilgilendiklerini ve liderliğin kişiler arası ilişkileri vurguladığını ve motivasyon etmede doğrudan etkiye sahip olduklarını söylemektedir (10).

Weinberg ve Gould'a (1999) göre spor ve egzersiz alanında, liderlik sürecinde karar verme, motivasyon teknikleri, geri bildirim sağlama, bireyler arası ilişkileri geliştirme, kendine güven sağlayıcı biçimde grup veya takımı yönetme boyutları önem kazanmaktadır. Ayrıca iyi liderler takıma emek harcamanın sonuçlarıyla ilgili vizyon verir ve yapı, motivasyon ve destekle bu vizyonu gerçeğe dönüştürebilir. Liderler başarıya ulaşmak için her bir katılımcıdan maksimum gayret isterler ve liderlik rollerinde her sporcunun bireysel başarısının oluşacak takım başarısına katkı sağlayacağını garanti eder (11).

Yukarıdaki açıklamalar ile takım sporları ve doğa sporları yapan erkek sporcuların liderlik özelliklerinin incelenmesinde yeterli bilimsel çalışmanın yapılmadığı ve bu çalışma ile takım sporları ve doğa sporları yapan sporcular arasındaki farklı liderlik özelliklerinin bulunup bulunmadığının belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1. Problem Cümlesi

Takım sporları ve doğa sporları yapan erkek sporcuların kendi branşları içerisinde bazı değişkenlere göre Liderlik özellikleri arasında farklılık var mıdır?

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı takım sporları ve doğa sporları yapan erkek sporcuların kendi branşları içerisinde bazı değişkenlere göre liderlik özellikleri arasındaki farklılıkların belirlenmesidir.

1.3. Alt Problemler

1. Takım sporları yapan erkek sporcuların liderlik düzeyleri arasında yaşa, spor branşına, eğitim durumuna, gelir seviyesine, yaşadığı ile spor yapma yılına ve kaptanlık yapma süresine göre farklılık var mıdır?
2. Doğa sporları yapan erkek sporcuların liderlik düzeyleri arasında yaşa, spor branşına, eğitim durumuna, gelir seviyesine, yaşadığı ile spor yapma yılına ve kaptanlık yapma süresine göre farklılık var mıdır?

1.4. Sayıtlılar

1. Görüşme ve anket çalışmasına katılan kişilerin, takım sporları ve aktif doğa sporları katılımcıları olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan kişilerin görüşme sorularına samimi yanıtlar verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Elazığ ve Malatya illerinde takım sporları ve doğa sporları ile uğraşan erkek sporcular ile sınırlıdır.
2. Araştırma voleybol, basketbol, futbol, hentbol ve doğa sporları ile uğraşan kişiler ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

Dünya tarihinde liderlere ve liderliğe karşı her dönemde çok büyük ilgi duyulduğu ve ilk çağlardan itibaren toplumları yöneten, onlara yön gösteren liderlerin mutlaka olması gerektiği bilinen bir gerçektir. Donuk (2007), 16 yy.da İtalyan Niccola Machiavelli'nin eserlerinde liderlik ile ilgili açıklamalarda bulunduğunu belirtmektedir (12).

Sorenson (2000), lider kelimesinin ilk defa 1300'lerde İngiliz dilinde kullanıldığını söylemekte, kelimenin kökeninin seyahat etmek veya yol göstermek anlamına gelen "leden" kelimesinden geldiğini belirtmekte ve liderlik ile ilgili ilk bilimsel çalışmaların 20. yüzyıl sonlarında Amerika'da yapıldığını açıklamaktadır (13).

Gelatt (2002), insanların sosyal gruplar olarak bir araya geldiklerinden bu yana liderler var olmasına rağmen, liderin ne anlama geldiğini ortaya koyan açıklamaların zaman içerisinde değişim gösterdiğinden bahsetmektedir (14).

Kouzes ve Posner'e (1995) göre lider, var olan işleyişi sorgulamalı, ortak bir vizyon oluşturmalı, astlarının eyleme geçmesini sağlamalı, astlarından istediklerini kendi davranışlarında model olarak uygulamalı ve duygulara hitap ederek astlarında içsel isteklilik uyandırmalıdır. Aynı zamanda liderden beklenen yalnızca bireyleri ortak bir amaca yönelik olarak eyleme geçirmesi değil, bunu yaparken izlenenlerin değerlerini, beklentilerini, duygularını da dikkate alarak bir vizyon yaratması gerektiğini belirtir (15).

Bostford (1997) liderin, insanları kendi başlarına gidemedikleri yerlere götürme gücü olduğunu ve etkili bir liderin dürüst, ileriye gören, ilham veren, değişiklikleri destekleyen, eşitlikçi, destekleyici, görüşlerini açık bir biçimde ifade eden, insanları iyi dinleyen ve tarafsız değerlendiren, gücünü uygun biçimde kullanan, güvenilir, grubunu destekleyen, başkalarının görüşlerine saygı duyan, kendi gücünün farkında olan, hatalardan ders çıkartabilen, etkili iletişim ve yönetim becerilerine sahip kişi olduğunu söylemektedir (6).

Machiavelli (2003), liderin içinde yaşadığı toplumdaki mutlak destek bulması gerektiğini söyleyerek ve gruplarda dayanışma ve işbirliğini öngören liderlik türlerinden bahsetmiştir. Machiavelli, "Prens" adlı eserinde prenslikle ilgili düşüncelerinde oldukça açıklayıcı ifadeler ile derine inmiş, prenslik nedir, türleri nelerdir, nasıl kazanılır, nasıl elde tutulur, neden kaybedilir gibi sorulara cevap aramıştır (16).

Weber'e (1968) göre lider, sıradan birisi değil kendisini lider yapan özellikleri olan kişidir. Lider kişi sadece özellikleriyle değil, hareketleriyle de peşindekileri sürükler (17).

James ve Eden (2001) başarılı bir liderin nasıl olması gerektiğini açıklarken, başarılı liderin vizyonu olması, geleceği görebilmesi, ufkunu geniş tutması gerektiğinden bahsetmektedir. Başarıya odaklanmış bir lider, hedeflerine ulaşmak için yol aldığını, kişileri sürekli motive edebilme becerisine sahip olduğunu, gösterdiği hedefe nasıl ulaşılacağı konusunda yol gösterici olması gerektiğini ve hedefe ulaşıldıktan sonra ise liderlik ettiği kişilere sahip çıkması gerektiğini söylemektedir (18).

Liderlik araştırmalarının uzunca bir geçmişi olduğu bilinmesine rağmen yapılan araştırmalarda genellikle liderlik, belirli bir makamda bulunan bireylerin yapacağı bir dizi eylem ve işlemler olarak düşünülebilir. Liderliğin tanımı da "lider ne yapar?" sorusu sorularak yapılabilir.

Liderlik unsuru günümüzün en önemli yönetici vasıflarından birisidir. Özellikle küreselleşen dünyamızda işletmelerin başarılı olmasında yöneticilerin liderlik vasıfları daha çok önem kazanmış ve küreselleşme süreci liderlik sürecine de etki etmeye başlamıştır.

Firestone'a (1996) göre liderlik tanımının yapılabilmesi için, belirli bir makama ulaşmış kişilerin ne yaptıklarından çok, örgütlerinin yaşaması, gelişmesi ve etkili olabilmesi için yerine getirilmesi zorunlu görevlerin yapılıp yapılmadığı ve liderin bu durumdaki işlevinin ne olduğu incelenmelidir (19).

Firestone (1996) bu durumu normal işleyişte liderlik işlevleri ve değişimde liderlik işlevleri olarak iki şekilde ele alır. Normal işleyişte liderlik işlevlerinin özelliklerini ilgi-destek ve yapı oluşturmak olarak tanımlar ve bunun çalışanlara çalışmak isteyecekleri bir ortam oluşturduğunu ve çalışmayı örgütlediğini belirtir. Normal işleyişte liderin işlevlerinin yerini alabilecek örgütsel ve personel özellikleri olabilir, ayrıca çalışmak istenecek bir ortam oluşturmada personelin bilgi ve yetkinlikleri, yapılan işin sağladığı doyum ve personelin sorumluluk alabilmesi gibi özellikler de etkili olabilir. Normal işleyişte liderlik işlevlerinde yapı oluşturma işlevi de amaçların, iş sorumluluklarının, kuralların ve işlemlerin açıkça tanımlanmış olması, formal lider tarafından kontrol edilmeyen ödüllerin bulunması gibi örgütsel özellikler ile gerçekleştirilebilir (19).

Firestone (1996), değişimde liderlik işlevlerinin bir vizyon oluşturmak için kaynak sağlama, bireysel destek sağlama, standart işletim süreçleri oluşturma ve gelişmeyi izleme işlevlerini sağlama konularındaki zorluklardan dolayı normal işleyişteki liderlik işlevlerinin sağlanması kadar kolay olmadığını belirtmektedir. Çünkü değişim sürecinde bu işlevler liderden beklenmekte ve formal olarak liderlik makamında bulunanlar bu işlevleri yerine getiremediklerinde lider olarak kabul edilmemektedirler (19).

Duke (1996) liderlik yapan kişiler için, astlarının algıları ve beklentileri belirlendiğinde liderin de liderlik davranışlarının ve özelliklerinin belirlenmesinde belirleyici olacağını vurgulamaktadır (20).

Macbeath, Moos ve Riley (1996), liderlik kavramı hakkında ortak bir tanıma ulaşılamamış olması örgütlerin içinde bulunduğu ortamda sürekli değişme ve buna bağlı olarak da liderlerden beklenen işlevlerin değişmesi ile ilgili olduğunu belirtmektedir (21).

Bu nedenle birçok araştırmacı tarafından liderlik kavramı uzun yıllardır değişik özellikleri ile tanımlanmaya çalışılmış ve hala çalışılmaktadır. Örneğin; Stogdill (1948 ve 1974), liderlik yaklaşımlarında “liderlik özelliklerini” (22,23), Levvin (1939), Stogdill (1957) “liderlik davranışlarını” (24,25), Fiedler (1967),

Fiedler ve Chemers (1984) ve Evans (1970) “durumsal (contingency) liderlik” özelliklerini (26,27,28), Tannenbaum (1973) ve Blake (1985) “liderlik biçimleri” ve “dönüşümcü liderlik” tanımını (29,30), Bass ve Avolio (1995) uzanan ve çoğu zaman iç içe girmiş liderlik gelişmelerini (31), ve Maxcy (1991) değişen ortamda lideri izleyenlerin beklentilerini tanımlamaya çalışmışlardır (32).

Ancak Sergiovanni’ye (1992) göre, liderlik araştırmaları liderlik uygulamalarının gerisinde kalmaktadır. Araştırmalar liderlik uygulamalarına bir yön vermekten çok var olan uygulamaları tanımlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır (33).

2.1. Lider ve Liderlik Özellikleri

Weber (1968) sahip olduğu özellikler ile lider egemenliğini üç tür de inceler (17). Bunlar;

- Karizmatik
- Geleneksel
- Yasal-rasyonel

2.1.1 Karizmatik Lider

Weber karizma terimini, “bireyi normal insanlardan ayıran istisnai bazı kudretleri belirten kişisel bir özellik” olarak tanımlamaktadır (34).

Weber aynı zamanda bürokratik yapıların mantıksal türden bir otorite yapısı ve işlevsel bir rol özelleştirmesi yarattığını ileri sürer ve bunun otoritenin geleneksel statüye tanındığı derebeylik sistemlerine ve önderin karizmatik otoritesine veya doğüstü ya da tanrısal nitelikleri dolayısıyla kendine itaat edilmesine dayalı sistemlerin karşısında olduğunu belirtir ve bu gerçeği tarihsel bir çerçeveye oturtur (34).

Gül ve Çöl (2003), Weber karizmatik liderlikle ilgili görüşlerini aşağıdaki beş unsurla özetlemiştir (35);

- a. Liderlerin olağanüstü güçleri izleyicilerin sadakatini doğurmaktadır.
- b. Karizmatik liderin ortaya çıkışı bir sosyal kriz durumunun varlığını gerektirmektedir.
- c. Lider olağanüstü ilahi hediyelerle donatılmıştır.
- d. Karizmatik liderler krizlere radikal çözümler önermektedirler.
- e. Liderlerin olağanüstü yetenekleri ile elde edilen başarı bağlılığı ve sadakati artırmakta ve/veya devam ettirmektedir.

2.1.2 Geleneksel Lider

Geleneksel liderliği, doğuştan kazanılan statüye dayanan ve bireysel bir yetki olarak ele alan Weber, astların bu yetkiye sahip kişinin emirlerine geleneklere uygun olduğu sürece uyacaklarını vurgulamaktadır. Karizmatik yetki, lidere yönelik kişisel bir atıftır. İzleyicileri karizmatik liderin insanüstü bir kişi olduğuna ya da en azından istisnai güçlere sahip olduğuna inanırlar ve bu güçlerin, izleyicilerin yararına olacak biçimde karizmatik lider tarafından sık sık sergilenmesi gerekir. Lider ile izleyiciler arasında mantıksal olmayan (duygusal) bağlar bulunur (36).

2.1.3 Yasal-Rasyonel Lider

Weber'e (1973) göre, yönetme ve emretme gücünü yasalardan alıp, yasalara dayanan otorite tipine rasyonel lider denmektedir. Bu liderlik tipi yasaların geçerliliğine ve rasyonel kurallara dayanan, işlevsel yetkiye inanmaya bağlı bir otorite tipidir. Yasalar tarafından yüklenilmiş ödevlerin yerine getirilmesinde itaat esastır (17).

Weber, bu üç liderlik ve otorite tiplerinin saf tipler olduğunu, gerçek hayatta bu saf tiplerin çok sık görülmediğini, ancak hangi egemenlik tipinin özelliklerinin ağır basacağına ise, o dönemin özelliklerinin etkili olacağını söylemektedir. Başka bir deyişle, tarihin her döneminde devlet şiddet kullanma hakkına sahip olmuştur; ancak bu üç otorite tipi insanın insana egemenliği ilişkisi üzerinde kurulan devletin tarihsel özelliğinin bir ürünüdür. Anlaşıldığı gibi çağdaş devletin tarihsel özelliği

yasalara dayanan otoritedir. Ancak Weber karizmatik otorite tipi üzerinde önemle durmaktadır (37).

Weber’le başlayan liderlik tartışmaları zamanla gelişmiş ve daha kapsamlı bir şekil almıştır. Literatürde en yaygın olan sınıflandırma; özellikler ve nitelikler yaklaşımı, davranışsal yaklaşım, durumsal yaklaşım ve modern yaklaşımdır. Özellikler ve nitelikler yaklaşımı “geleneksel yaklaşım” olarak da değerlendirilmektedir.

1.2 Liderlik Yaklaşımları

Liderlikle ilgili yaklaşımlar, temel olarak dört ana grupta toplanabilir: Özellikler ve nitelikler yaklaşımı, davranışsal yaklaşımlar, durumsal yaklaşımlar ve modern (çağdaş) yaklaşımlar.

2.2.1 Özellikler ve Nitelikler Yaklaşımı

Liderlik konusunda ortaya çıkan ilk önemli kuramsal yaklaşım, özellikler ve nitelikler yaklaşımıdır. Bu kuramsal açılım, liderlikle, lider olan kişinin kişisel özellikleri arasında çok yakın bağlar kurmaktadır. İlk önceleri, lider olan bireylerin bu özellikleri ile doğdukları iddia edilmişse de, zamanla liderlik özelliklerinin eğitim yolu ile de kazanılabileceği (veya geliştirilebileceği) kabul edilmiştir. Özellikler yaklaşımı doğrultusunda iyi bir liderin fiziksel özelliklerini belirlemek amacıyla, birçok çalışma gerçekleştirilmiş, bunların sonucunda liderin sahip olması gereken özellikleri arasında, gözetim yeteneği, zekâ, karar verebilme, güven gibi faktörler olduğu belirtilmiştir (1).

2.2.2 Davranışsal Yaklaşım

Davranışsal yaklaşımlar, özellikler yaklaşımının liderlik analizi, gayet sığ ve daraltıcı yönler taşıması noktasında, araştırmacılar ve kuramcıların, liderlerin kişisel özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktan daha çok, nasıl davrandıklarına ve ne yaptıklarına yoğunlaşmaya başlamaları sonucunda geliştirilmiştir. Bu kuramın temel ayağını, liderin kişisel özelliklerinden çok, davranışları oluşturmaktadır. Dolayısıyla, liderle izleyicilerinin ilişkileri, liderin özellikleri üzerine değil, tavır ve

davranışlarının grup tarafından kabul edilip edilmemesi üzerine oturmaktadır. Bu nedenden dolayı, lider liderlik yaptığı gruptan ayrı ve bağımsız olarak düşünülemez ve grupla olan ilişkisi noktasında değerlendirilmelidir (38).

Davranışa odaklanmış olan bu kuram, etkili ve etkisiz lider ayrımına gitmektedir. Bu kuram, özellikler kuramının aksine, davranışlar üzerine yoğunlaştığı için, davranışlar öğrenilebilir ve bireyler eğitilebilir, dolayısıyla, daha iyi liderlik yapmaları sağlanabilir (38).

2.2.3. Durumsal Yaklaşım

1960'lı yılların başından itibaren, diğer sosyal bilimler alanlarında olduğu gibi, örgüt ve yönetim çalışmalarına ilişkin olarak ortaya çıkan değişiklikler ve gelişmeler, liderlik araştırma ve kuramlarında, liderle birlikte etrafındaki çevrenin de analize dâhil edilmesi gerektiğini göstermiştir. Bunun sonucunda durumsallık yaklaşımları ortaya çıkmıştır.

Durumsallık yaklaşımları, değişik durum veya şartların değişik liderlik tiplerini zorunlu kıldığını varsaymaktadır. Yani, izleyicilere veya astlara nezaret etmede en iyi tek yol olmadığı, farklı tarzların geçerli olduğu koşul ve durumların mevcut bulunduğu kabul edilmiştir (36). Dolayısıyla, en iyi veya bir tek iyi liderlik tarzı olamaz. Liderler, içlerinde buldukları veya karşılaştıkları şartlar veya durumlar neyi gerektiriyorsa, öyle davranmak durumundadır. Aynı lider, bazen otoriter bazen de demokratik tavır takınabilir (39). Bu yüzden, liderlik kurumu bireylerin özellikleri veya davranışları yoluyla ortaya çıkmamakta, tamamen koşulsal olarak belirlenmektedir. Hellriegel, Slocum ve Woodman (1986), bir liderin nasıl davranacağı üzerinde etkili olan dört değişken olduğunu belirtmiştir (40). Bunlar;

- a) Liderin kişisel karakteristikleri.
- b) İzleyenlerin kişisel karakteristikleri.
- c) Grubun karakteristikleri.

d) Örgütün yapısal karakteristikleridir.

Buradan hareketle, faktörlerin her hangi birisinde veya tamamında meydana gelecek değişmeler, liderin tavır ve davranışlarını doğal olarak etkileyecektir.

2.2.4. Modern yaklaşım

1980'li yıllarda ortaya çıkan dönüşümle birlikte liderlik araştırmaları, birçok farklı kuramsal açılımlarla sonuçlanmıştır. Modern yaklaşımlar olarak adlandırılan bu bakış açıları ile birlikte, karizmatik liderlik, dönüştürücü liderlik, etkileşimci, liderlik (41), vizyon sahibi liderlik vb. gibi birçok kuramsal bakış açısı, yönetim literatürüne girmiştir. Bu bakış açılarının temelinde, dönüşüm, vizyon, güçlendirme, geliştirme ve sosyal sorumluluk gibi kavramlar bulunmaktadır. Bu açılımlarla birlikte, lider ve izleyenler arasında iki yönlü etkileşim ve iletişim yolu açılmaktadır (42).

2.3. Sporda Liderlik

Etkili liderler takım sporlarıyla ilişkili olarak takım kültürü yaratmada başarılıdırlar. Bu kültür, takım sporcularının, yardımcıların ve bu organizasyona katkıda bulunan herkesin seçimi, motivasyonu, ödüllendirilmesi, korunması ve birleştirilmesini içine almaktadır (43). Mükemmel liderler takıma emek sarf etmenin sonuçlarıyla ilgili vizyon verir ve yapı, motivasyon ve destekle bu vizyonun günden güne gerçeğe dönüştürülebilir. Antrenörler, sporcular ve egzersiz uzmanları başarıya ulaşmak için her bir katılımcıdan maksimum gayret isteyen birer liderdir ve liderlik rollerinde her sporcunun sağlayacağı bireysel başarının oluşacak takım başarısına birer katkı sağlayacağını garanti eder (3). Spor kulüplerinde devamlılık, üstün performans ve başarıya bağlıdır. Performans ve başarının mimarı ise takımda ileriye dönük stratejileri planlayan ve bu hedeflere ulaşabilmek için kendisine özgü yöntemler kullanan ve sporcularla sürekli beraber olup, onları tanıyan ve gereksinimlerini karşılayan antrenörden başkası değildir. Böylelikle antrenör grup süreçlerini etkileyen bir lider olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel olarak antrenör, doğuştan liderlik ve karizma yeteneklerine sahip birey olarak kabul edilmektedir (44). Antrenörlerin liderlik boyutları takım içerisinde kendileri ile sınırlı değildir.

Antrenörler liderlik özelliklerini en güzel yansıma biçimleri takım içerisinde bir lideri bulup düşünce ve fikirlerini ona aşılıyarak oyun içerisinde uygulanmasını sağlamaktır. Böylelikle antrenör ve takım içerisinde seçilen lider parçanın iki bütünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Takım çalıştıracak olan liderler her yönüyle mükemmel olmak için elinden gelenin en iyisini yapması gerekir; Mükemmel liderlik veya antrenörlük, insanları harekete geçirmede, psikolojik becerileri ve özellikle de insanlar arası iletişim becerisini gerektirir. Konuşmak, dinlemek, rica etmek, tartışmak, anlaşmak, cesaretlendirmek, teselli etmek vb. iyi iletişim becerilerini gerektirir (43).

Sporda liderlik diğer yönetim alanlarına göre daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü spor kulüplerinin yapısı diğer organizasyonlara benzememektedir. Spor olaylarında lider, belirlenmiş amaçlara doğru grubu etkilemek için etkin olarak yer alır. Bu nedenle lider ile sporcular uzun süreli ilişkiler içine girmektedirler. Bu süreç içinde lider çeşitli başarı duygusunu, ihtişamı, hüznü, hayal kırıklığını, acıyı, sevinci sporcularıyla paylaşırlar. Bu durum takım içinde çok özel bir hava yaratır.

Sporda başarılı lider antrenörler çevre ile kendileri arasındaki ilişkilerin sporcu performansını olumlu yönde etkilediğini kabul ederler. Sporda liderlik birçok kişisel ve teknik yeteneklerin ustalaşmasını gerektiren bir alandır. Takımda yer alan farklı oyuncuların hareket ve davranışlarını etkilemek kolay bir görev değildir. Özellikle son yıllarda sporun niteliğinin değişmesiyle antrenör birçok kişi ve grupla etkileşim içine girmektedir (45).

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi lider aynı zamanda karar alma ve yönetim objektifleri gibi yönetici performansının bütün fonksiyonları ile ayrılmaz bir bütündür. Takım performansını etkin olarak basamaklamak için, sporculara liderlik edilmelidir. Önceden kurulu takımların etkin olarak organize edilmesi veya etkin çalışması liderlik yetenekleriyle sağlanır. Bu amaçla grup üyelerini sürekli olarak güdülemek için ortama uyabilen etkili bir lider tarzının benimsenmesi zorunludur (46).

2.4. Sporda Liderlik Tipleri

Sporda yüksek performansın oluşturulması ve takım bağlılığının kurulabilmesinde liderliğin büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu nedenle sporda lider tarafından seçilen liderlik tarzı o kimsenin lider olarak etkinliğini önemli ölçüde etkiler. Böylelikle liderlik tarzına göre de takımın başarıya ulaşip ulaşamayacağına liderin doğru bir liderlik tarzı seçmesine bağlıdır. Uygun bir liderlik tarzının seçimi ve bunun yanında uygun motivasyon tekniklerinin kullanılması, hem bireysel hem de örgütsel amaçların başarılmasına yol açmaktadır. Cousinsman'ın yapmış olduğu araştırmalarda sporda her antrenörün kendi kişiliğine uygun bir tarzı bulunduğunu, öncelikle sporcuların sevgi ve saygısını kazanması gerektiğini belirtmektedir (45).

Sporda liderlik üzerine yapılan araştırmalarda antrenörlerin davranışsal yapılarına göre otokratik, demokratik ve tam serbesti tanıyan liderlik tipi olarak gruplandırıldığı görülmektedir (47).

2.4.1. Sporda Otokratik Lider Tipi

Otoriter stilde bütün kararlar antrenör tarafından alınır. Sporcuların rolü antrenörlerinin kumandalarına ve emirlerine yanıt vermektir. Antrenör bilgi ve deneyime sahiptir ve onun rolü sporculara ne yapılacağını söylemektir. Sporcuların rolü ise bunu dinlemek, anlamak ve itaat edip yerine getirmektir (43).

Sporcuların fikirlerine ve hislerine önem veren otokratik lider başarı odaklı ve eleştiriye kapalıdır. Aynı zamanda da başladıkları ve başarıyla devam ettirdikleri işleri bitirmek için kendilerine büyük güven duyarlar. Otokratik lider için iyi olan sporcular içinde iyidir. Sporda güç antrenörler tarafından amaçlara ulaşmak için kullanılan bir araçtır. Çünkü otokratik yaklaşım antrenör gereksinimlerini daima bastırıcı bir formla ele almaz. Stock'un söylediği gibi yardımsever bir diktatörde olabilir (47).

Bilimsel çalışmalar, otokratik liderliğin grup istikrarı, etkili grup havası, hoşnut ve mutlu olma duyguları üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Grup üyelerinin otokratik liderleri çok sevmiyor olması, iş verimini, motivasyonu ve

sadakati olumsuz yönde etkilemektedir (48). Grup üyelerinin otokratik lidere bu denli iyimser bakış açısı onları hataya daha çok zorlayabilir ve vurdumduymaz bir tavır takınmalarına da neden olabilir.

Grup üyelerinin memnuniyeti ve hedefledikleri görevi yerine getirmesi için onlara yardımda bulunmak liderin fonksiyonları arasında yer alsa da otokratik liderden bu tarz beklentilerde bulunmak oldukça zordur (49).

Otokratik liderlikte, lidere yaranacak ve dikkatini çekecek yanaşma hareketleri daha çok olmaktadır. Liderlerin grubu geçici bir süre bırakması durumunda grup etkinliği zayıflamalara yol açmaktadır. Otokratik tarzın etkisi göz önüne alındığında liderlerin grubu geçici bir süre bırakması gibi bir davranış, asla böyle bir yola başvurulmaması gerektiği düşüncesini oluşturabilir. Oysa bu tarz bazı durumlarda ustalıkla işe yarar. Otokratik tarzda aşırı ihtiyatla yaklaşım ve sadece takımın ligden düşmesini engellemek, Şirketi kurtarmak gibi birkaç zorunlu durumda başvurulmalıdır. Böyle durumlarda otoriter tarz hatalı alışkanlıklara son verebilir ve insanları sarsarak yeni çalışma biçimlerine yöneltebilir. Ama lider yalnızca bu tarzda bel bağlarsa veya olağanüstü durum geçildikten sonrada bu tarzı uygulamaya devam ederse, başında bulunduğu kişilerin morali ve hisleri konusundaki duyarsızlığının uzun vadede etkisi yıkıcı olabilir (50).

Başarılı olma isteği ve hırsı ile dolu, hoşgörüsüz ve cezalandırıcı, sert tutumlu antrenör davranışları bu guruba girer (45).

2.4.2. Sporda Demokratik Lider Tipi

Bu tarzı benimseyen liderlerin otoriter liderlerden farkı sahip oldukları yetkinin miktarı bakımından değil, onu kullanma ve grubunun yapı ve işleyişindeki şekli bakımından bir farklılıktır. Demokratik liderler grup gayelerinin tespiti ve her üyenin bu tespitite ve gerçekleştirilmesinde geniş ölçüde yer almasına önem verirler. Sorumlulukları toplamaktan çok onların muhtelif üyelere dağıtılmasını ve herkesin sorumluluğa iştirakini sağlamaya çalışır. Grup üyeleri arasındaki çatışmaları uzlaştırmaya ve olaylarda taraf tutmaktan çok onların üstünde kalarak objektif

tedbirler almaya gayret eder. Birtakım özel imtiyazlara sahip fertlerin bulunduğu hiyerarşik gurup düzeninin gelişmesini önlemeye çalışır (51).

Demokratik liderler karar verirken ve yapılacak olan görevlerin paylaşımı sırasında grup üyelerine danışmaktadır. Gruptan en iyi performansı alabilmek için, grup içi tartışmalarına diğer bir deyiş ile çalışanların beyin fırtınası yapmasını sağlamaktadır (52). Demokratik liderler bu tutumları ile grup içerisinde ahengi ve çalışma ortamını daha güvenilir ve huzurlu hale getirmektedirler.

Demokratik lider, bireysel eğilimlere, beklenti ve yeteneklere önem verir. Sorumlulukları bir elde toplamaktan ziyade yaymaya çalışır. Demokratik lider, grup içinde ayrıcalık ve statü farklılıklarının etkin olacağı durumları engellemeye çalışır (53).

Demokratik liderliğin uygulamada bazı olumsuzlukları vardır. Örnek olarak, demokratik lider kararlara katılımı sağlama bakımından zaman avantajını tam olarak kullanamadığı gösterilebilir. Özellikle acil kararların alınması gerektiğinde sorunlar yaşanabilmektedir. Grubun genişlediği durumlarda karar etkinliği azalması ve karar alınmaz duruma gelmesi söz konusudur (54).

2.4.3. Sporda Tam Serbesti Tanıyan Liderlik Tipi

Bu liderlik tarzında çalışanlara bir hedef gösterilir ve kendi yetenekleri ile bu hedefin gerçekleştirilmesi hususunda tamamen serbest bırakılırlar. Serbest bırakıcı liderlik davranışını gösteren liderler yönetim yetkisine en az ihtiyaç duyan, grup üyelerini kendi hallerine bırakan ve her grup üyesinin kendisine verilen kaynaklar dâhilinde amaç, plan ve programlarını yapmalarına imkân tanıyan davranış gösterirler (55).

Takım içinde anarşinin doğması ve herkesin dilediği amaçlara doğru ve hatta araçlara doğru yönelmesine yol açabilmesi bu stilin önemli bir sakıncasıdır. Bireysel başarının dışında grup başarılarının önemli ölçüde azalması da bir sakınca olarak görülür. Yine iş ve iş görmekten kaçan, takım kaynaklarını kendi çıkarları için kullanan sporcular oluşturabilmesi ve hatta takımı bölme ve parçalama çabalarının

yoğunlaşmasına yol açabilmesi, tam serbesti tanıyan liderin önemli sakıncalarını oluşturmaktadır (56).

Grup üyelerinin eğitim ve uzmanlık düzeylerinin yüksek olduğu gruplarda, dernekler ve eğlencenin amaçlandığı örgütlerde olumlu bir liderlik tarzı olduğu düşünülebilir (57).

Martens'e (1998) göre serbest bırakıcı liderlerin başlıca özellikleri şunlardır (47):

- Lider, herkese hoş görünmeye çalışır.
- Grup içinden veya dışından gelen baskılar karşısında eğilir.
- Risk üstlenmekten hoşlanmaz.
- Grup üyeleri tamamen serbest bırakılmıştır.
- Lider işle ilgilenmez, kararlara liderin her hangi bir katkısı olmaz.

2.5. Sporda Liderlik Yaklaşımları

Sporda liderlik yaklaşımları hakkında araştırmacıların düşüncelerine ve metodolojik tercihlerine bağlı olarak özellikler yaklaşımı, davranışsal yaklaşımı ve durumsallık yaklaşımı olarak üç temel gruba ayırmışlardır.

2.5.1. Özellikler Yaklaşımı

Bu yaklaşımda liderlerin sahip olduğu özellikler liderliği belirleyen en önemli unsurdur. Bu nedenle antrenör her yönüyle sporculardan farklı olmak zorundadır. Bu farklılık hem fiziksel olduğu gibi hem de kişilik olarak da olmalıdır. İleriyi görebilme, kendine güven, dürüstlük, yerinde ve zamanında karar verebilme yeteneği, yaş ve boy gibi özelliklere sahip olan antrenörler sporcular tarafından başarılı kabul edilirler.

Spordaki liderliğin belirli kişilik özellikleriyle belirlendiğini ileri süren görüşlere araştırmalara dayalı olarak destek bulunmamaktadır (43).

2.5.2. Davranışsal Yaklaşımı

Davranışsal yaklaşım, sporla uğraşan liderleri davranışlarına göre ele almaktadır. Bu yaklaşımla ilgili yapılan araştırmalar diğer yaklaşım kuramlarından özellikler yaklaşımını kritize etmekte ve liderliğin doğuştan değil sonradan da geliştirilebileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşım bireyden çok grup üyeleriyle sürdürdüğü ilişkiden ileri gelen bir davranış stili ileri sürmektedir.

Stodgill araştırmasında başarılı liderin hem çalışanların becerilerini artıracaklarını yani çalışanlara yönelik olması gerektiğini, hem de göreve yönelik olması gerektiğini belirtmiştir (46).

Davranışsal yaklaşıma spor yönünden baktığımızda, sporcuların performanslarının yükseltilmesi için uygulanacak olan antrenman programları, sosyal yönden desteklenmek ve ödüllendirmek ilk sıralarda yer almaktadır. Fakat sporda bir takımda yer alan sporcunun farklı bir kişilik özelliklerine sahip olduğu davranış biçimi farklı şekillerde algılanabilir. Çünkü fazla antrenman yapan bir sporcu daha fazla ilgi bekler. Bazıları ise bundan daha fazla rahatsızlık duyabilmektedir. Ancak antrenörlerin bu tip davranış içinde olması sporcu performansını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir.

2.5.3. Durumsallık Yaklaşımı

Özellikler ve davranışsal yaklaşımlar daha çok kişisel faktörlerin önemini vurgulamaktadır. Bundan dolayı durumsallık yaklaşımına dayalı olarak birçok araştırmalar yapılarak modeller ve kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlar spor ve egzersiz ortamlarında etkili liderlikle ilgili çok önemli bilgiler vermektedir.

Sporda başarılı bir liderlik için önemli sayılabilecek faktörler; takım karakteristiği, takımın içinde bulunduğu durum ve içinde bulunulan durumun gerekleridir. Spor içinde olanların özellikle ilgilendiği konu antrenörlerin sporcularla

belirli bazı durumlardaki ilişkileridir. Fiedler yaklaşımında, liderlik tanı, grup ve durum üçlemesi arasındaki ilişkinin grubun performansının ve doyumunu etkilediğini ifade etmektedir. Durumsallık yaklaşımında antrenör açısından liderlik aşağıdaki formülle açıklanmaktadır (58).

$$L=1 \times a \times s$$

Formülde liderlik (L), antrenörün stili (1), sporcular (a) ve durumun (s) bir fonksiyonudur. Bu faktörlerin birindeki değişme sonucu etkileyecektir.

Duruma göre kişiler, ilişki oryantasyonlu stile sahip olma ile görev oryantasyonlu stile sahip olma arasında değişebilirler. Daha genç olan sporcular en iyi performans, kişisel gelişim ve büyüme ile ilişkili olarak oryantasyonlu antrenöre her zaman gereksinim duyarlar. Geleneksel spor antrenmanları otokratik davranışı daha çok vurgular. Bu durumun tam tersine sportif olgunluğa ulaşmayı engelleyici olduğu söylenmektedir. Ayrıca çeşitli spor dallarında yer alan teknik direktörlerin ve antrenörlerin uyguladıkları liderlik, çabuk harekete geçme ve eylemde bulunmayı gerektirir. Böyle durumlarda demokratik stilin uygulanması oldukça zordur ve birçok karar çok çabuk alınarak sorumluluklar yerine getirilmek zorundadır (43).

2.6. Doğa Sporları

Rekreatif bir etkinlik olarak spora ilginin artması çeşitli toplumsal kurumları bu konuda organizasyonlar yapmaya yönelttiği söylenebilir. Okullar, spor kulüpleri, çeşitli dernekler ve devlet kuruluşları müsabaka niteliği taşımayan rekreatif amaçlı sportif etkinlikleri düzenlememektedir. Kampçılık, trekking, rafting gibi yeni bir takım spor branşları bu organizasyonlarla gündeme gelmeye başlamış, böylece sporun yeni çeşitlerinin tanıtılması ve yaygınlaşması sağlanmıştır (59).

Birçok doğa sporu çeşidinin kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarına olumlu katkı yaptığı, şehir hayatının kalabalık ve yoğun yaşam temposunun insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltması ve insanlar arasında sosyal ilişkilerin artırması nedeniyle çok önemli bir yer tutmaktadır.

Mengütay'a (2003) göre doğa sporları, insanları doğayla bütünleştiren, uygulaması büyük zevk veren ve heyecan tutku yaratan, seyretmesi heyecanla birlikte doğa özlemini ortaya koyan spor dalıdır (60).

Diğer bir tanıma göre, doğa sporu el değmemiş doğada herhangi bir motor gücü yardımı kullanmadan bilişsel, duyuşsal ve devinimsel yetilerimizi kullanarak yapılan spordur (61).

Doğa sporlarını dört ana grupta toplayabiliriz. Karda ve buzda, Havada, Suda ve karada yapılabilen sporlardır.

Kar ve Buzda yapılan sporlar, genellikle kış şartlarının uygun olduğu yerlerde yapılmaktadır. Fakat günümüz teknolojisi ile kapalı ve açık alanlarda da yapay kar üretilerek yapılabilen bir spor dalıdır. Bunlara örnek olarak kayak, kızak, buz hokeyi örnek olarak verilebilir.

Havada yapılan sporlar, belirli bir teknik ve uçuş araçları kullanılarak havada uçmaya dayanan spor dalıdır (62). Bunlara örnek olarak paraşüt, yamaç paraşütü, yelken kanat, delta kanat ve planör örnek olarak verilebilir.

Suda yapılan sporlar, su altı ve su yüzeyinde çeşitli şekillerde yapılan sporlara denir. Su sporları yelkencilik, uçurtma sörfü, rafting, kürek, kano, serbest dalış, sualtı, katamaran, su kayağı, ve windsurf örnek olarak verilebilir.

Karada yapılan sporlar ise, doğa yürüyüşü, izcilik, doğa kampçılığı, bisiklet, dağcılık, mağaracılık, kaya tırmanışı, kanyon gezintisi, zirve yürüyüşü, oryantiring, örnek olarak verilebilir.

Doğa sporları içinde yer alan Rafting bir yandan serüven ve macerayı içermesi diğer yandan katılımcıların enerjilerini boşaltarak deşarj olmalarını sağlaması bakımından önemli bir rekreasyonel aktivitedir ve daha da önemlisi grup içerisinde yapılması nedeniyle işbirliği, dayanışma, kaynaşma ve paylaşma yeteneklerini artırmaktadır (63).

Karada, Kar ve Buzda, Suda ve Havada yapılabilen doğa sporlarını ayrıntılı olarak inceleyelim.

2.6.1. Karada Yapılan Aktiviteler

Karada yapılan doğa sporları aktiviteleri kar, buz ve suda yapılan aktiviteler karşısında ilk sırada meydana gelir. Açık alan rekreasyon aktiviteleri içinde de en fazla katılımcı sayısı ile en geniş yeri tutarlar. Bu aktivitelerden bu araştırma için konu edilenler aşağıda özet şekilde verilmiştir (62).

2.6.1.1. Doğa Yürüyüşü

İbrahim ve Cordes (2002), doğa yürüyüşünün ağaçların çok olduğu güzel manzaralar içinde gününbirlik yürüyüş yapılması olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda uzun bir tatile ara vermek veya başka bir rekreasyonel aktiviteye ulaşmak için de yapılabileceğini söylemektedir. Doğa yürüyüşü her yaştan bireyin rahatça yapabileceği bir aktivitedir (64).

Çoğunlukla doğal alanlarda gerçekleştirilen bu aktivite, genellikle yürüyüşten daha uzun ve serttir. Fazla maliyet gerektirmeyen doğa yürüyüşü arkadaşlarla, aileyle veya organize bir grupla sosyal etkileşim gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı, yalnız yapılabileceği gibi grupla da yapılabilir. Ancak doğa yürüyüşü yapan sporcuların doğal ortamdaki tehlikelerden etkilenebileceği düşünüldüğünde yalnız yapılması tavsiye edilmediği gibi grupların da 8–10 kişiden kalabalık olması tavsiye edilmemektedir. Doğa yürüyüşü gün içerisinde tamamlanan bir aktivitedir, gece kamp yapmayı içermez. Eğer birkaç günlük bir etkinlik söz konusu ise ve gece de kamp yapılacaksa buna backpacking (sırt çantalı gezinti) denir (65).

2.6.1.2. Dağcılık

Gerçek anlamda dağcılık 1786'da, her ikisi de Chamonixli olan Dr. Gatriel Paccard ve billur arayıcısı Jacques Balmat'ın Mont Blanc dağına çıkmayı denemeleriyle, Alp dağlarında başlamıştır. Bundan dolayı dağcılık tüm dünyada

uluslararası bir terim olan "Alpinizm" olarak bilinir ve bu sporu yapanlara da "Alpinist" denmektedir (66).

Dağcılık sporu, Yürüyüş, tırmanış ve kampçılığı içinde barındıran, karda, kayada veya buzda yazın veya kışın yapılan daha çok yarışma niteliği değil yardımlaşma içeriği olan zirve yönelimli bir spordur. Ülkemiz 3000 m. ve üzeri birçok dağa ev sahipliği yaptığı için dağcılık sporu oldukça yaygın bir şekilde yapılmaktadır. Geniş bir yelpazede tırmanış da gerçekleştirilmektedir. Yüzlerce metre uzunluktaki kaya duvarlarında geleneksel tarzda, doğaya zarar vermeden malzeme kullanılarak yapılan tırmanışların yanında son yıllarda bütün dünyada yaygınlaşan boltlu sportif rotalarda yüksek zorluk derecesinde tırmanışlar dünyanın her yerinden tırmanıcıları çekmektedir. Bununla birlikte ülkemiz son yıllarda birçok tırmanıcıyı kendisine çekerek ülke ekonomisinde olumlu katkı sağlamaktadır.

2.6.1.3. Kaya Tırmanışı

Türkiye Dağcılık Federasyonuna göre (2013), önceleri dağcılığın bir kolu olarak tanınan kaya tırmanışı, uzun süredir rüştünü ispatlamış, bağımsız bir spor dalıdır. Bu spora, doğayla baş başa, fit ve sağlıklı kalmak, biraz da adrenalini damarlarında hissetmek için başlayanlara göre, tırmanmanın kısa süre sonra bir tutku halini aldığı görülmektedir (66).

Doğayla iç içe olmaktan, dağ yürüyüşü (Trekking) gibi sporlardan hoşlanıyorsanız ve bu size basit geliyor daha fazla adrenalin yaşamak ve güç harcamak istiyorsanız kaya tırmanışı iyi bir seçenek olabilir. Her ne kadar ekstrem bir spor olarak kabul edilse de tırmanış kurallarına uyarsanız korkulacak bir spor değildir. Kaya tırmanışı, heyecan duygusunun veriyor, stratejik karar verme yeteneğinizi geliştiriyor. Denge, estetik, esneklik ve gücü bir araya getiren bu sporda doğaya uyum sağlayarak ilerleniyor. Fiziksel güç ve zekâyı aynı anda kullanmak gerekiyor. Bir nevi insan kendi kendine meydan okuyor. Kaya tırmanışında, kol ve bacak kasları başta olmak üzere, vücudun hemen hemen bütün kasları çalışıyor. Kayaya yaklaşılan pozisyonlar ise karın kaslarına fayda sağlıyor. Doğa ile iç içe olmak ve temiz hava, tabii ki beden ve ruh sağlığımızı olumlu yönde etkiliyor (66).

Yıllardır kaya tırmanışı yapan, Wolftrack Doğa Sporları Merkezi eğitmeni Reşat Nuri Ülger, tırmanış sporunun kişinin özgüvenini geliştirmede faydası olduğunu dile getiriyor. Bir başka kaya tırmanıcısı olan Tuğba Belkayalı ise, kendini daha özgür hissettiği ve stres attığı için bu sporu yaptığını anlatıyor. Kimi için sadece fiziksel gelişimi sağlamak için yapılan tırmanış sporu kimileri içinde sadece eğlence ve günlük endişelerden kaçmanın düşünüldüğü bir spor olarak öne çıkıyor. Belkayalı'ya göre içinde az da olsa tehlikeyi barındırması bu sporu onun için daha zevkli hale getiriyor (66).

2.6.1.4. Yapay Duvar Tırmanışı

Avrupa ülkelerinde 1960'li yıllarının ortalarından itibaren dağcılık sporuyla ilgilenen insanlar antrenman amacıyla tırmanış sporunu kapalı spor salonlarına, ardından da evlerine konuk etmişlerdir. İlk olarak 1964 yılında don Robinson tarafından ilk yapay duvar tasarlanmış ve İngiltere'de inşa edilmiştir. 1970'de ise Fransa'da ilk sportif tırmanışların başlamasıyla yapay duvar tırmanışına farklı bir boyut kazandırılmıştır (67).

Çoğunlukla kapalı alanlarda kimyasal malzemeler kullanılarak yapılan, sabit veya ayarlanabilen duvar sistemlerine tırmanma etkinliğidir. Yarışma etkinlikleri veya antrenmana yönelik hazırlanan yapay duvarlar, farklı biçimlerde ve aralıklarda basamak ve tutamakları içerir (66).

Yapay duvar tırmanışlarında, duvara dağcılıkta kullanılan teknik malzemelerin yerleştirilmediği, "top rope" (üstten emniyetli ip) tekniğinin kullanılması sıfır risk ile ilgilenenleri kendini daha cazip hale getirmesini sağlıyor. Teknik ve zorluklarına göre Bouldering, Hız ve Lider tırmanış olarak üç kategoride yapılabilmektedir. Ülkemizde son zamanlarda spora ayrılan bütçeler neticesinde şu anda üç kategoriye uygun yapay duvarlar mevcuttur (66).

2.6.1.5. Bisiklet

Bisiklet, günümüzde ulaşım özellikleri açısından otomobile benzeyen fakat çevreye daha az zararlı bir bireysel ulaşım aracıdır. Otomobil yolculuklarında olduğu

gibi, bisiklet sürücüsü herhangi bir zaman tarifesine bağılı olmadan (otobüs, metro vb. toplu taşıma araçlarında olduğu gibi aracın kalkış ve geçiş saatlerini beklemeden) kendi istediğı zamanda yolculuk yapabilmektedir. Sürücü güzergâhını kendi belirlemekte, beklemesiz ve aktarmasız yolculuk yapabilmektedir. Bu özellikleri sayesinde bisikletin ulaşım hızlı ve gecikmesiz seyahat imkânı sağladığı düşünülebilir.

Bisiklet yolculukları araçlı yolculuklar içinde en düşük maliyetle gerçekleştirilen yolculuklar olduğu bilinmektedir. Bisikletin görelî olarak ilk yatırım maliyetlerinin, işletme ve bakım giderlerinin de çok düşük olması sayesinde toplam giderlerin toplu taşıma maliyetlerinden bile düşük olduğu söylenebilir. Bu sayede bisiklet ekonomik açıdan sıkıntı çeken kişiler tarafından özel otomobil gibi kullanılabilir (68).

Bisiklet kullanımı beden gücüyle gerçekleştirildiğı için ilave bir yakıt ve motor gerektirmemektedir. Bisiklet enerji kullanımını açısından yaya da dâhil olmak üzere tüm ulaşım türleri içerisinde enerjiyi en etkin kullanan araç olarak öne çıktığı söylenebilir.

Wisconsin D.O.T. (1998), herhangi bir motor ve yakıt kullanmayan bisikletin çevreye olumsuz etkisi bulunmamakta; gürültü ve hava kirliliğı yaratmamaktadır (69).

Tablo 2.1. Karada Yapılabilen Doğa Sporları

-Doğa yürüyüşü	-Safari
-Kanyon gezintisi	-Arazi Taşıtı ile gezinti
-Dağcılık	-Avcılık
- Kaya tırmanışı	-Oryantiring
-Yapay duvar tırmanışı	-Bahçe işleri
-Tarihi ve tarih öncesi alanları ziyaret	-Çim kayağı
-Koşma	-Yabani hayat, gözlem ve fotoğrafçılık
-Bisiklet	-Dağ bisikleti
-Ağaç tırmanışı	-Atıcılık
-Kuş gözlemi	-Kaykay
-Kampçılık	-Paten
-Piknik	-Sırt Çantası ile gezinti
-Mağaracılık	-Zirve yürüyüşü
-İzcilik	-Geleneksel duvar tırmanışı

Kaynak: (64,70)

2.6.2. Kar ve Buzda Yapılan Aktiviteler

Oldukça basit malzemelerle kar üzerinde aşağıda belirtilen, günübirlik veya daha uzun sürelerle; hedikle yürüyüş, tur kayağı veya diğer kış aktiviteleri gerçekleştirmek mümkündür.

Tablo 2.2. Kar ve Buzda Yapılabilen Doğa Sporları

-Kayak	Kayakla atlama
-Kızak	-Snowboard
-Dağ kayağı	-Donmuş şelale tırmanışı
-Buz pateni	-Buz hokeyi
-Kar raftingi	-Buzul tırmanışı
-Tur kayağı	-Kar motoru ile gezinti

Kaynak: (64,70)

2.6.3. Suda Yapılan Aktiviteler

Suya dayalı rekreatif etkinlikler su üzerinde ve su içerisinde yapılabilecek etkinlikler olarak ayırmak gerekirse;

Pigram ve Jenkins, (1999), su üzerinde yapılan rekreatif etkinlikler katılımcının yüzer bir cisim üzerinde bulunarak katıldığı rekreatif etkinlikleri kapsamaktadır. Bu sınıfı oluşturan iki önemli alt sınıf ise botçuluk ve rekreatif balıkçılıktır. Bunların yanında sualtı zıpkınla balık avı, motorsuz veya insan gücüyle hareket eden botlar, yelken gücüyle hareket eden botlar, yatçılık, rüzgâr sörfü, uçurtma sörfü, kürek gücüyle hareket ettirilen botlar, kano, rafting, kürek, dalga ve beden sörfü, su kayağı etkinlikleri de su üzerinde yapılan aktivitelerdir (71).

Pigram ve Jenkins, (1999), suya dayalı rekreatif etkinlikler su üzerinde yapılabildikleri gibi su içerisinde de yapılabilirler. Bu etkinlikler donanım kullanarak veya kullanmadan yapılabilirler. Donanım kullanmadan yapılabileceklerin başında yüzme gelmektedir. Paletli yüzme, dalış sporları (donanımsız), aletli dalış, serbest dalış, sualtı ragbisi, günübürlük turlar da su içinde ve altında yapılan diğer rekreatif etkinliklerdir (71).

Tablo 2.3. Suda Yapılabilen Doğa Sporları

-Yüzme	-Su kayağı
-Paletli yüzme	-Dalga sörfü
-Yelken	-Beden sörfü
-Kürek	-Su altı rugby
-Rafting	-Scuba
-Kano	-Sürat botları
-Yatçılık	-Balık avlama
-Rüzgâr sörfü	- Uçurtma sörfü

Kaynak: (64,70)

2.6.4. Havada Yapılan Aktiviteler

İbrahim ve Cordes'e (2002) göre, havada yaşanan açık alan maceraları yerçekiminin etkisiyle bu heyecanları keşfetmenin hazzını sunmaktadır. Yenedünyada hızla yükseklere uçan kimseler gözlenmektedir. Hafif meltem eşliğinde aşağıdaki manzaraları süpürüp uzaklara ve ufka doğru uçmanın keyfidir. Bunlardan dolayı planör, balon ve paraşüt gibi aktiviteleri tercih edenlerin ayakları yerden kesilmektedir, bu tür aktivitelerle piknikler veya açık alan festivallerinde veya törenlerinde yapılan gösterilerle şenlikler canlandırılır (64).

Tablo 2.4. Havada Yapılabilen Doğa Sporları

-Paraşüt	-Skydiving
-Balonla gezme	-Uçurtma uçurma
-Yamaç paraşütü	- Yelken
-Model uçak	-Planör

Kaynak: (64,70)

2.6.5. Doğa Sporları ve Liderlik

Doğa sporları etkinlikleri, günümüzde gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde giderek artan bir katılım oranına ulaşmakta olduğu söylenebilir. Örneğin ABD’de 1994 yılı spora katılım araştırması sonuçlarına göre, yıllık 42,9 milyon insanın katıldığı doğa kampçılığı etkinliği tüm etkinlikler arasında altıncı sırada yer almıştır (72). Ülkemizde ise bu yönde sistematik bir kayıt tutulmamasına rağmen, Dağcılık Federasyonu verilerine göre, 2005 yılı içerisinde G.S.G.M’ den dağ çevresi etkinliklere yönelik eğitim almak üzere 12.227 kişi lisans almış, bunların 3820’si aktif sporculuğa devam etmiştir. Yine Federasyona kayıtlı toplam 78 ilden 167 spor kulübü doğa sporlarına yönelik etkinlik düzenlemeye başlamış veya devam etmiştir (66). Bu sayılar elbette karşılaştırma yapılması amacıyla yeterli değildir. Çünkü ülkemizde özel ve ticari rekreasyon kurum ve kuruluşları (spor kulüpleri, dernekler, turizm şirketleri ve üniversite toplulukları) bünyesinde etkinlik katılımı, kamusal rekreasyon yoluyla sunulan programlara katılımın çok üzerinde olduğu söylenebilir.

Başlangıçta bilimsel ve rekreatif amaçlarla ortaya çıktığı söylenen bu uğraşlar, sportif yönünün de ağır basmasına bağlı olarak birçok sıra dışı etkinliği içinde barındıran bir spor dalı haline gelmiştir (5). Artan ilgiye bağlı olarak etkinliklere katılan insan sayısının artışı, doğa sporlarında var olan risklerin yarattığı tehlikeleri gün yüzüne çıkarmıştır. Etkinliklerin güvenli bir biçimde sürdürülebilmesi düzenli ve yeterli bir doğa sporları eğitim sürecini gerekli hale getirmiştir (73).

Ayrıca insanların daha büyük sayıda katılmaları birtakım güvenlik, liderlik, rehberlik, alan kullanımı ve doğa koruma problemlerini de beraberinde getirmektedir. Dougherty (1998)'e göre korunma, doğa sporları etkinliklerinde oluşabilecek yaralanma ve hastalık riskini en aza indirebilmek için en iyi yöntemdir (74). Korumanın sağlanmasına anahtar rol de etkinlikleri yönlendiren liderdir. Lider etkinliğe yönelik teknik beceri ve stratejileri iyi bilmenin yanında kaza sonrası ilk yardım yöntemleri konusunda da eğitilmiş olmalıdır. Eğitim almış insanlar ve iyi planlanmış bir etkinlik programı, tüm katılımcılar için eğlenceli ve güvenli deneyimler sunabilecektir.

Neulinger (1981) nitelikli bir doğa sporları etkinliği için, serbest zaman ve rekreasyon başlıklarında yoğun biçimde irdelenen üç temel kriterden bahsetmektedir. Bunlar, bir ruh halini yansıtan deneyim, gönüllü katılma gerekliliği ve kendi sahip olduğu değer içinde içsel (kişisel) motivasyondur (75). Üstelik yaşanan sürecin, elde edilecek üründen daha önemli olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede rekreasyonun “süreç merkezli” deneyim boyutu doğa sporları etkinliklerinde de anlam bulmaktadır. Çünkü etkinlik katılımında yaygın amaçlardan bazıları doğada yani vahşi yaşam içerisinde “ben kimim?”, “ben ne başarabilirim?” sorularının cevabını aramaktır. Cevabın bulunmasından alınan zevk, yaşanılanlardan duyulan tatmin, bireysel beklentiler tarafından yönlendirilmektedir. O halde, her bir etkinlik deneyimi kendi içerisinde ve katılımcı beklenti ve algısıyla doğru orantılı olarak farklılık arz edebileceği söylenebilir.

Mitchell'e (1983) göre, bir macera deneyimi olarak doğa sporları etkinliği, serbest zaman deneyimi olabilir. Bunun olabilmesi için serbest zaman kriterlerine “etkinlikteki sonuçların belirsizliği” şeklinde bir dördüncü kriter de eklenmelidir. Sonuçların belirsizliği birtakım faktörlerle kısıtlanabilir ve bir görevin sonuçlandırılmasında kritik önemi olan bilginin veya bir problem çözümünün kayıp, bilinmeyen veya muğlak olduğu durumlarda maceranın sonuçları belirsizdir. Örneğin bir açık alan gezisinde, gerekli olan beceri veya kendine güven yetersiz olduğunda ya da liderin etkisi, görev tanımlaması veya grup morali açık olarak gözlenemediğinde,

rota bilgisi azaldığında ve son olarak hava bir şekilde tahmin edilemediğinde etkinlik sonuçları belirsiz olacaktır (76).

Sonuçlardaki belirsizliğin artması etkinlikler üzerindeki risk potansiyelini de arttıracaktır (4).

2.7. Takım sporları

Takım sporlarının tarihi eski zamanlara uzanır. Tarihi kaynaklara göre, bilinen en eski takım sporu olan polo İran, Tibet ve Çin gibi doğu ülkelerinde ortaya çıkmış, bir müddet sonra Türkler tarafından da oynanmaya başlanmıştır (77). Diğer bir eski takım sporu olan çim hokeyi ise İran'da doğmuş, oradan Nil vadisine ve eski yunanlılara geçmiştir. Bunun yanında, eski yunanlılar top oyunlarının atma-tutma, yerde top sürme, duvara karşı oynama gibi basit şekillerinden takım oyunları geliştirmişler, hentbola benzeyen bir oyunu, ülkelerinde turnuvalar düzenleyecek kadar yaygınlaştırmışlardır. Futbola benzeyen bir oyun da Çinliler ve Türkler tarafından oynanmış (78), hatta Türk hakanları savaşa girmeden önce neticeyi, yaptıkları futbol maçları ile tahmin etmeye çalışmışlardır. Müsabakadan önce maçın hakeminin takımlardan birini niyet ettiği ve bu takım galip gelirse savaşın kazanılacağına, mağlup olursa savaşın kaybedileceğine inanıldığı tarihi kaynaklarda yer almaktadır (78).

Türklerin 20. Yüzyılın başlarından itibaren yoğun olarak takım sporları ile ilgilenmişlerdir. 1905'de ilk Türk futbol kulübü olan Galatasaray kurulmuş, o'nu 1907 de Fenerbahçe ve sonra diğerleri takip etmiştir. İşgal yılları İstanbul'unda çeşitli futbol turnuvaları düzenlenmiş, daha önce pek görülmeyen buz hokeyi, çim hokeyi, kriket, beyzbol, ragbi gibi takım sporlarında, Türk uyruklu kişilerce kurulup yönetilen bazı kulüpler, takımlar oluşturmuşlardır (79).

İlerleyen yıllarda, futbol hariç diğer sporlar popülaritelerini devam ettiremezken, voleybol, basketbol, hentbol ve sutopu, futbolun ardından ön plana çıkmaya başlamışlardır. Günümüzde takım sporları, kitleleri coşturan ve büyük bir

çoğunluğun izlediği sporlar olarak, Türkiye’de olduğu kadar tüm Dünya ülkelerinde de çok ilgi görmektedir (77).

Aşağıda yer olan özelliklere sahip olan sporlar takım sporu sayılırlar:

- Takımlarda birden fazla kişinin aynı anda mücadele etmesi,
- Top veya muadili bir cismin belirlenen bir çizgiyi geçmesi veya bir yerden geçmesi sonucunda sayı alınması,
- Aynı takımda oynayan oyuncuların birbirlerine pas verebilmesi,
- Mücadele sporu olması,

Bu maddeleri incelediğinde, ülkemizde yaygın olan Basketbol, Voleybol, Hentbol, Futbol gibi belli başlı birkaç takım sporu olduğu söylenebilir.

Takım sporlarında başarıya ulaşmak için sporcuların özel yeteneklerinin yanında kişisel özelliklerinin de bilinmesi ve ona göre sporcu yönlendirilerek takım için daha faydalı olması sağlanabilir.

2.7.1. Basketbol

Basketbol oyunu dikdörtgen şeklinde bir alanda beşer kişilik iki takım arasında oynanır. Her iki takımın amacı oyun kurallarına uyarak topu rakip takımın sepeti içine atmaktır. Ayrıca karşı takımın topa sahip olmasına ve sayı yapmasına engel olmaktır. Basketbol ister amatör, isterse profesyonelce oynansın tüm oynayanlar olumlu etkiler bırakır. Bireyin fiziksel özelliklerinin yanı sıra, psikolojik ve sosyal anlamda da güçlenmesinde de büyük katkıları vardır. Basketbol, dünyanın her yerinde her yaş grubundaki milyonlarca insanın oynadığı, seyirci olarak izlediği vazgeçilmez bir spor dalıdır (80).

Basketbol, fiziki, eğitsel, psikolojik ve sosyal değerleri ile insanların eğitiminde büyük rol oynar. Basketbol dayanıklılık, kuvvet, sürat, beceri ve hareketlilik gibi fiziki gücü özelliklerini çocukluk ve gençlik yıllarından başlayarak,

amaçlı çalışmalarla istenen bir biçimde geliştirilir ve yetişkinlik çağında da pekiştirilerek elit bir düzeye getirir. Teknik ve taktik çalışmaların oyun içerisinde sürekli değişen pozisyonlarda uygulama zorluğu, koordinasyon, reaksiyon gibi özelliklerin gelişmesinde de büyük bir etkendir. Organizmanın genel olarak güçlendirilmesi, bedeni bozuklukları gidermede yarar sağlayacak ve sağlam bir organizma yaratacaktır. Oyun içerisinde bireylerin kişilik özellikleri kolayca saptanır ve öngörülen eğitici tedbirler zamanında alınabilir. Kişiler, uygun çalışmalarla, bilinçli bir disiplin, kolektif düşünce ve uygulama düzeyine getirilebilir ve kendi kendine iş yapabilme düzeyine eriştirilirler. Basketbol mücadele isteği, cesaret, bütünlük, iş birliği, doğruluk, kendine güven gibi özellikleri içerir. Bireyin, psikolojik ve sosyal davranışlarını olumlu yönde etkileyerek toplum için yararlı bir kişilik kazandırır (80).

2.7.2. Voleybol

1895 yılında William G. Morgan tarafından “Mintonette” adında eğlence amacı ile oynanan bir oyun olarak bulunan Voleybol, birçok değişiklik geçirerek günümüze gelen temel motorik özellikler ve zekâ isteyen bir spordur. Bu sporda amaç topu kendi alanında yere düşürmeden rakip alana düşmesini sağlamak, rakip takım oyuncularının hata yapmasını sağlayıp sayı kazanmaktır (81).

Voleybolun ilgi görmesinin nedeni olarak her yaştaki insanın açık havada ve salonda bu oyunu rahatlıkla oynayabilmesi söylenebilir. Voleybol sporunda oyunun çeşitli bileşenleri olan saha etrafındaki hareketler için: sürat ve çeviklik, smaç ve blok için, yüksek sıçrama yeteneği, voleybol için el bileği ve parmakların kuvveti gibi fiziksel gereksinimlere ihtiyaç duyulur. Voleybol herkes için bir oyun olup, serbest zamanları değerlendirme ve sağlık için yapılabilir. Ayrıca yarışma amaçlı elit bir spor dalı olarak da oynanabilir. Voleybol, sportif motor özellikleri ile insanları fiziksel yönden istenilen niteliğe ulaştırır. Teknik ve taktik zekâ istenen pozisyonları ile yardımlaşmayı, birlikte hareket edebilmeyi, yani paylaşımcılığı aşıl原因 bir oyundur. Voleybol kendine güven ve cesaret duygusunu geliştirir, kişiyi, planlı ve programlı, disiplinli bir çalışma içine sokarak doğru karar verebilme duygusunu

geliştirir. Voleybol oyunu ile sosyalleşmeye adım atmış olan birey kişilik kazanmada büyük bir şans elde edebilir (80).

2.7.3. Hentbol

Oynaması kolay olduğu kadar, belirgin psikolojik, sosyal, fiziki ve pedagojik değerleriyle gençliğin en çok sevdiği oyunlardandır. Motorik özelliklerin (dayanıklılık, sürat, beceri, hareketlilik, sıçrama) merkezi sinir sisteminin gelişimi için hentbol oyunu en kuvvetli uyarıcıdır. Organizmanın genel olarak kuvvetlendirilmesi ve duruş bozukluklarına karşı etkin bir tedbirdir. Hentbol oyunu kişinin, birlikte düşünme, birlikte hareket etme ve paylaşma duygusunu geliştirir; zamanla alışkanlık haline getirir. Oyuncu, kendi ilgi ve isteklerini takımın gereklerine uydurmak zorunda kalarak işbirliği düzeninde çalışmaya itilir. Hentbol kişilik eğitimi üzerinde büyük etkinlik gösterir; bireyin irade gücü, cesaret, azim, dürüstlük gibi özelliklerini geliştirir. Hentbol oyunu, kız ve erkek tüm çocuk, genç ve yetişkinlerimiz için mükemmel bir spor dalıdır (80).

2.7.4. Futbol

Oyun alanının genişliği, oyun süresi, oyuncu sayısının fazlalığı ve kuralların zenginliğiyle oynayanlar açısından çok yönlü davranışları içermektedir. Seyri zevk ve heyecan verdiği için seyredenler tarafından da büyük ilgi görmekte, kitleleri etkisi altına almakta, coşku yaratabilmektedir. Futbol; çocuğun, gencin, yetişkinin fiziksel ve ruhsal olarak gelişimini olumlu yönde etkilerken, kişilik gelişimini de bir eğitim aracı olarak güçlendirmektedir. Öğrencinin enerjisini olumlu yönde değerlendirecek bir gruba ait olma, grup içinde davranış gösterme, işbirliği yapma, lidere ve kurallara uyma, kazanmayı ve kaybetmeyi kavrayabilme ve arkadaşları ile paylaşabilme, kendisine ve arkadaşlarına saygı duyma, kendine olan güvenini kazanma, fizyolojik olarak sağlıklı olma değerleri geliştirir. Oyunun içeriğini oluşturan bireysel teknik ve kondisyon, ayrıca grup halinde gerekli olan taktiksel çalışma içerisinde bireylerin ruhsal, fiziksel ve eğitsel anlamda sağlıklı oluşumlarında etkili bir spor, etkili bir eğitim aracıdır (80).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada takım sporları ve doğa sporları yapan erkek sporcuların kendi branşları içerisinde bazı değişkenlere göre liderlik özellikleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi incelenmiştir. Araştırma yöntemi olarak literatür taraması ve anket uygulamasını içeren betimsel yöntem seçilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2012 yıllarında takım sporları ve doğa sporları alanında Elazığ, Malatya illerinde aktif olarak spor yapan kişilerden oluşmaktadır. Araştırma grubu ise bu kişilerin gönüllü katılım esasına göre çalışmaya katılmayı kabul eden doğa sporuyla uğraşan 23 kişi ve takım sporuyla uğraşan 28 kişi olmak üzere toplam 51 erkek araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Ayrıca liderlik ölçeğinin geliştirme sürecinde takım sporuyla uğraşan 99 kişiye ölçek taslağı uygulanmıştır.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Takım Sporları ve Doğa Sporları Yapan erkek Sporcuların Yaş, Spor Yaptıkları Şehir, Aylık Gelir Düzeyleri, Eğitim Durumları, Medeni Durumları ve Branşları

Değişkenler		Takım Sporları		Doğa Sporları	
		N	%	N	%
Yaş	18 yaş ve altı	5	17,9	-	-
	19-22 yaş	10	35,7	4	17,4
	23-26 yaş	11	39,3	12	52,2
	27-35 yaş	2	7,1	7	30,4
Şehir	Elazığ	22	78,6	18	78,3
	Malatya	6	21,4	5	21,7
Aylık geliri	1-1000 TL	16	57,1	9	39,1
	1001 - 2000 TL	10	35,7	14	60,9
	2001 TL ve üzeri	2	7,1	-	-
Eğitim durumu	Üniversite	24	85,7	20	87,0
	Orta öğretim	4	14,3	3	13,0
Medeni durum	Evli	1	3,6	4	17,4
	Bekâr	27	96,4	19	82,6
Branşlar	Futbol	14	50,0	-	-
	Voleybol	4	14,3	-	-
	Hentbol	6	21,4	-	-
	Basketbol	4	14,3	-	-
	Doğa Sporları	-	-	23	100,0

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada adaylara ait bilgi toplamak amacıyla kişisel bilgi formu ve liderlik düzeylerini belirlemek amacı ile Dinç (2006) tarafından geliştirilen Doğa Sporlarında Liderlik Ölçeği ve Takım Sporları için Liderlik Anketi kullanılmıştır (3). Elazığ ve Malatya illerinde müsabakalara katılan voleybol, basketbol, hentbol ve futbol takımlarında oynayan sporcular ve doğa sporları ile uğraşan aktif sporculara uygulanmıştır.

Veri toplama araçları, adaylar için önceden belirlenen salonlarda uygulanmıştır. Aynı zamanda salona gelemeyen adaylara ise anket formu mail ile adreslerine yollanmış eksiksiz olarak sonuçları kayıta geçirilmiştir. Veri toplama araçlarının adaylar tarafından yaklaşık ortalama olarak 15 dakika içerisinde doldurulduğu gözlenmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:

Bağımsız değişkenler ile ilgili bilgi toplamak üzere, araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu Doğa Sporları liderlik Ölçeği ve Spor için Liderlik Ölçeği öncesinde katılımcılara uygulanmıştır. Bu formda Yaş, Eğitim Düzeyi, Medeni Durum, Ailenin Aylık Gelir Düzeyi, Spor Branşı ve Yapma Süresi ile ilgili sorular yer almaktadır.

3.3.2. Doğa Sporları liderlik Ölçeği:

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Anabilim Dalında Sırrı Cem Dinç tarafından 2006 yılında yapılan “Doğa Sporları Etkinliklerine İlişkin Liderlik Ölçeğinin Geliştirilmesi” isimli Doktora Tezinde geliştirilen Doğa Sporları Liderlik Ölçeği kullanılmış ve doğa sporu yapan kişilere uygulanmıştır. 35 maddeden oluşan 5’li likert tipi Doğa Sporları Liderlik Ölçeği 7 farklı alt boyuta göre (Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model Olma, Risk Yönetimi, Çevre Duyarlılığı) gruplandırılmıştır.

3.3.3. Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği:

Chelladurai ve Saleh tarafından 1980 yılında geliştirilen Spor için Liderlik Ölçeği (Leadership for Sport Scale-LSS) Toros ve Tiryaki tarafından 2006 yılında Türk antrenörleri için uyarlanmıştır.

Türkçeye uyarlanan Spor için Liderlik Ölçeğinde bulunan ve antrenörler için hazırlanmış maddeler sporcular için uygun soru şekline dönüştürülerek Takım Sporları İçin Liderlik Ölçek Taslağı oluşturulmuştur. Geliştirilen ölçek taslağı formu takım sporları ile uğraşan 99 erkek sporcuya uygulanmış, elde edilen veriler üzerinden yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonuçlarına göre 16 maddeden (1, 2, 3, 7, 8, 11, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 31, 38, 39, 40) oluşan Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği elde edilmiştir.

3.4. Açıklayıcı Faktör Analizi

40 sorulu takım liderliği özellikleri ölçeğinin birinci faktör analizinde faktör yük değerleri 50 ve üzeri olan toplam 16 madde seçilmiştir. Analiz sonucunda KMO değeri 0,88 olarak bulunmuş ve Bartlett Testi anlamlı çıkmıştır. Birinci faktör yük değerlerinin 0,51 ile 0,72 arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 3.2). Tek faktörün açıkladığı varyans %38,52 olarak bulunmuştur. Uzmanlar tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 olmasını yeterli görmektedirler (82). Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa katsayısı 0,89'dur. Bu sonuca göre ölçeğin tek boyutlu olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde Sayısı	Madde Numaraları	Temel Bileşenler Analizi 1. Faktör Yük Değerleri	Madde-Toplam Korelasyonu (r)
1	Soru 1	0.638	0.568
2	Soru 2	0.566	0.494
3	Soru 3	0.614	0.541
4	Soru 7	0.611	0.549
5	Soru 8	0.637	0.567
6	Soru 11	0.528	0.461
7	Soru 15	0.669	0.599
8	Soru 18	0.505	0.440
9	Soru 19	0.714	0.646
10	Soru 20	0.715	0.650
11	Soru 21	0.656	0.586
12	Soru 22	0.548	0.483
13	Soru 31	0.608	0.541
14	Soru 38	0.611	0.545
15	Soru 39	0.707	0.642
16	Soru 40	0.549	0.481

Tablo 3.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Uyum Ölçüsü	Değeri	Uyum
X ² /sd	1.16	İyi Uyum
P	0.23	İyi Uyum
RMSEA	0.04	İyi Uyum
Yakın uyum testi için p değeri	0.57	İyi Uyum

Doğrulayıcı faktör analizi için paket program kritik kişi sayısını 54 olarak göstermiştir.

Tablo 3.4. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde numarası	Taslak Ölçekteki Madde numarası	Standartlaştırılmış yükleri (mad. yük.)	Hata katsayısı	t-değeri	Cronbach Alfa katsayısı	Yapı güvenirlilik katsayısı	Acıklanan Varyans
1	Soru1	0,70	0,51	9.39	0,87	0,90	0,48
2	Soru 2	0,74	0,45	8.79			
3	Soru 3	0,53	0,71	5.25			
4	Soru 7	0,64	0,60	7.80			
5	Soru 8	0,75	0,44	10.11			
6	Soru 15	0,71	0,50	7.99			
7	Soru 20	0,80	0,37	11.16			
8	Soru 21	0,71	0,50	9.50			
9	Soru 38	0,58	0,70	7.14			
10	Soru 39	0,77	0,40	12.71			

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonucu elde edilen verileri çözümlmek amacıyla İstatistik Paket Programı kullanılmıştır.

Veri analizlerinde Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği 28 kişiye ve Doğa Sporları Liderlik Ölçeği 23 kişiye uygulandığından (30 kişi sayısı altı) veri analizlerinde non-parametrik testler tercih edilmiştir. Bu nedenle ikili karşılaştırmalar için Mann Whitney U testi ve çoklu karşılaştırmalar için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak $\alpha=0.05$ benimsenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Erkek Takım Sporü Liderlerinin Kaptanlık Yıllarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Kaç Yıl Kaptan	N	Sıra Ortalamaları	X ²	Sd	P
1 yıl	4	14,50	3,249	5	0,662
2 yıl	7	15,36			
3 yıl	7	14,36			
4 yıl	4	14,38			
5 yıl	3	19,67			
6 yıl ve üzeri	3	7,83			
Toplam	28				

p>0,05

Tablo 4,1’de görüldüğü üzere takım sporunda 1 yıl kaptanlık yapan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,50; 2 yıl kaptanlık yapan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,36; 3 yıl kaptanlık yapan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,36; 4 yıl kaptanlık yapan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,38; 5 yıl kaptanlık yapan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 19,67 ve 6 yıl ve üzeri kaptanlık yapan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 7,83 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin kaptanlık yıllarına göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Kaptanlık Yıllarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark (p>0,05) bulunamamıştır.

Tablo 4.2. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Uğraştığı Sporun Yıllara Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Spor ile uğraştığı yıl	N	Sıra Ortalamaları	X ²	Sd	P
1-6 yıl	5	11,70	0,753	2	0,686
7-8 yıl	6	14,50			
9 ve üzeri	17	15,32			
Toplam	28				

$p>0,05$

Tablo 4,2’de görüldüğü üzere takım sporu ile 1-6 yıldır uğraşan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,70, 7-8 yıldır uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,50 ve 9 yıl ve üzeri yıldır uğraşan liderlerin (n=17) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,32 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin spor ile uğraştığı yıla göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Yıllara göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.3. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Aylık Gelirleri'ne Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Aylık Gelir (TL)	N	Sıra Ortalamaları	X ²	Sd	P
1-1000	16	15,09	1,357	2	0,507
1001-2000	10	14,85			
2001 ve üzeri	2	8,00			
Toplam	28				

p>0,05

Tablo 4.3'de görüldüğü üzere takım sporu ile uğraşan sporculardan 1-1000 TL aylık gelirleri olan liderlerin (n=16) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,09, 1001-2000 TL aylık gelirleri olan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,85 ve 2001 TL ve üzeri aylık gelirleri olan liderlerin (n=2) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 8,00 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin aylık gelirlerine göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Aylık Gelirleri'ne göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark (p>0,05) bulunamamıştır.

Tablo 4.4. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Eğitim Durumu'na Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Eğitim	N	Sıra ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Üniversite	24	15,00	360,00	36,000	0,430
Ortaöğretim	4	11,50	46,00		
Toplam	28				

$p>0,05$

Tablo 4.4'de göre takım sporu ile uğraşan erkek niversite mezunu sporcuların ($n=24$) liderlik davranış sıra ortalama puanları 15,00 bulunurken lise mezunu sporcuların ($n=4$) liderlik davranış sıra ortalamaları puanları 11,50 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Mann Whitney U Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Eğitim Durumu'na göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.5. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Yaş Grupları'na Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Yaş Grupları	N	Sıra Ortalamaları	X ²	Sd	P
18 yaş ve altı	5	9,20	3,979	3	0,264
19-22 yaş	10	16,30			
23-26 yaş	11	16,27			
27-35 yaş	2	9,00			
Toplam	28				

$p>0,05$

Tablo 4.5'de görüldüğü üzere takım sporu ile uğraşan sporculardan 18 yaş ve altında olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,20, 19-22 yaşlarında olan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 16,30, 23-26 yaşlarında olan liderlerin (n=11) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 16,27 ve 27-35 yaşlarında olan liderlerin (n=2) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,00 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin yaş gruplarına göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Yaş Grupları'na göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.6. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Branşları'na Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Branş	N	Sıra Ortalamaları	X ²	Sd	P
Futbol	14	12,79	2,192	3	0,534
Voleybol	4	18,50			
Hentbol	6	13,75			
Basketbol	4	17,62			
Toplam	28				

p>0,05

Tablo 4.6'da görüldüğü üzere takım sporu ile uğraşan ve branşı futbol olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,79, branşı voleybol olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 18,50, branşı hentbol olan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,75 ve branşı basketbol olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 17,62 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin branşlarına göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Branşları'na göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark (p>0,05) bulunamamıştır.

Tablo 4.7. Araştırmaya Katılan Takım Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Yaşadığı Şehirlere Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Şehir	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Elazığ	22	14,84	326,50	58,500	0,674
Malatya	6	13,25	79,50		
Toplam	28				

$p>0,05$

Tablo 4.7'ye göre takım sporu ile uğraşan ve Elazığ'da yaşayan erkek sporcuların (n=22) liderlik davranış sıra ortalama puanlarının 14,84 bulunurken Malatya'da yaşayan erkek sporcuların (n=6) liderlik davranış sıra ortalamaları puanlarının 13,25 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Mann Whitney U Testi karşılaştırması $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek takım sporu liderlerinin Yaşadığı Şehirlere göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.8. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Yaşlarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Çeşitli Değişken Gruplar	Yaş aralığı	N	Ortalama	X ²	sd	P
Mücadele Destek	19-22 Yaş	4	13,88	2,353	2	0,308
	23-26 Yaş	12	13,25			
	27-56 Yaş	7	8,79			
Öğretici Davranış	19-22 Yaş	4	9,25	7,858	2	0,020
	23-26 Yaş	12	15,71			
	27-56 Yaş	7	7,21			
Demokratik Karar	19-22 Yaş	4	8,38	1,510	2	0,470
	23-26 Yaş	12	12,38			
	27-56 Yaş	7	13,43			
Grup Etkileşimi	19-22 Yaş	4	7,25	3,760	2	0,153
	23-26 Yaş	12	14,33			
	27-56 Yaş	7	10,71			
Model Olma	19-22 Yaş	4	8,62	14,967	2	0,001
	23-26 Yaş	12	17,00			
	27-56 Yaş	7	5,36			
Risk Yönetimi	19-22 Yaş	4	11,38	7,867	2	0,020
	23-26 Yaş	12	15,33			
	27-56 Yaş	7	6,64			
Çevre Duyarlılığı	19-22 Yaş	4	10,88	0,570	2	0,752
	23-26 Yaş	12	12,96			
	27-56 Yaş	7	11,00			

p>0,05

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere doğa sporları ile uğraşan erkek sporculardan Mücadele Destek değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,88, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin

(n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,25, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 8,79, Öğretici Davranış değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,25, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin (n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,71, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 7,21, Demokratik Karar değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 8,38, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin (n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,38, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,43, Grup Etkileşimi değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 7,25, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin (n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,33, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,71, Model Olma değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 8,62, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin (n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 17,00, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 5,36, Risk Yönetimi değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,38, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin (n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,33, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 6,64, Çevre Duyarlılığı değişkeninde 19-22 yaş aralığında olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,88, 23-26 yaş aralığında olan liderlerin (n=12) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,96, 27-56 yaş aralığında olan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,00 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek doğa sporu liderlerinin Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model Olma, Risk Yönetimi ve Çevre Duyarlılığı değişkenleri ve yaşlarına göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek doğa sporu liderlerinin çeşitli

değişkenlere göre liderlik davranış puanları arasında Öğretici Davranış, Model Olma ve Risk Yönetimi değişkenlerinde anlamlı bir fark ortaya çıkarken diğer değişkenlerde istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.9. Araştırmaya Katılan Doğa Sporü İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Spor İle Uğraştığı Yıllara Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Çeşitli Değişken Gruplar	Sporla Uğraşı Yılı	N	Ortalama	X ²	sd	P
Mücadele Destek	1-3 yıl	10	14,20	2,731	2	0,255
	4-5 yıl	6	8,50			
	6 yıl ve üzeri	7	11,86			
Öğretici Davranış	1-3 yıl	10	13,25	1,332	2	0,514
	4-5 yıl	6	12,75			
	6 yıl ve üzeri	7	9,57			
Demokratik Karar	1-3 yıl	10	11,60	1,668	2	0,434
	4-5 yıl	6	9,75			
	6 yıl ve üzeri	7	14,50			
Grup Etkileşimi	1-3 yıl	10	11,20	0,408	2	0,815
	4-5 yıl	6	11,83			
	6 yıl ve üzeri	7	13,29			
Model Olma	1-3 yıl	10	12,75	4,638	2	0,098
	4-5 yıl	6	15,58			
	6 yıl ve üzeri	7	7,86			
Risk Yönetimi	1-3 yıl	10	13,10	2,042	2	0,360
	4-5 yıl	6	13,58			
	6 yıl ve üzeri	7	9,07			
Çevre Duyarlılığı	1-3 yıl	10	11,85	0,021	2	0,990
	4-5 yıl	6	11,92			
	6 yıl ve üzeri	7	12,29			

$p>0,05$

Tablo 4.9’da görüldüğü üzere doğa sporları ile uğraşan erkek sporculardan Mücadele Destek değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,20, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 8,50, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,86, Öğretici Davranış değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,25, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,75, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,57, Demokratik Karar değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,60, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,75, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,50, Grup Etkileşimi değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,20, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,38, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,29, Model Olma değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,75, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,58, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 7,86, Risk Yönetimi değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,10, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,58, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,07, Çevre Duyarlılığı değişkeninde 1-3 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=10) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,85, 4-5 yıl arasında sporla uğraşan liderlerin (n=6) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,92, 6 yıl ve üzeri sporla uğraşan liderlerin (n=7) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,29 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan erkek doğa sporu liderlerinin Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model Olma, Risk Yönetimi ve Çevre Duyarlılığı değişkenleri ve spor ile uğraştığı yıllara göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Kruskal-Wallis H Testi karşılaştırması $\alpha= 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek doğa sporu liderlerinin Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde spor ile uğraşma yıllarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.10. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Aylık Gelir Miktarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Çeşitli Değişken Gruplar	Aylık Gelir	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Mücadele Destek	1000 TL ve altı	9	14,33	129,00	42,000	0,180
	1001-2000 TL	14	10,50	147,00		
Öğretici Davranış	1000 TL ve altı	9	13,33	120,00	51,000	0,446
	1001-2000 TL	14	11,14	156,00		
Demokratik Karar	1000 TL ve altı	9	11,89	107,00	62,000	0,949
	1001-2000 TL	14	12,07	169,00		
Grup Etkileşimi	1000 TL ve altı	9	13,67	123,00	48,000	0,336
	1001-2000 TL	14	10,93	153,00		
Model Olma	1000 TL ve altı	9	14,50	130,50	40,500	0,146
	1001-2000 TL	14	10,39	145,50		
Risk Yönetimi	1000 TL ve altı	9	13,33	120,00	51,000	0,433
	1001-2000 TL	14	11,14	156,00		
Çevre Duyarlılığı	1000 TL ve altı	9	12,61	113,50	57,500	0,712
	1001-2000 TL	14	11,61	162,50		

$p>0,05$

Tablo 4.10'da görüldüğü üzere doğa sporları ile uğraşan erkek sporculardan Mücadele Destek değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,33 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,50, Öğretici Davranış değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,33 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,14, Demokratik Karar değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,89 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,07, Grup Etkileşimi değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,67 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,93, Model Olma değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,50 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,39, Risk Yönetimi değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,33 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,14 ve Çevre Duyarlılığı değişkeninde 1000 TL ve altı aylık geliri olan liderlerin (n=9) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,61 ve 1001-2000 TL aylık geliri olan liderlerin (n=14) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,61 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların aylık gelir miktarına göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Mann Whitney U Testi karşılaştırması $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek doğa sporu liderlerinin aylık gelir miktarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p > 0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.11. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Medeni Durumlarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Çeşitli Değişken Gruplar	Medeni Durum	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Mücadele Destek	Evli	4	6,38	25,50	15,500	0,064
	Bekâr	19	13,18	250,50		
Öğretici Davranış	Evli	4	6,00	24,00	14,000	0,050
	Bekâr	19	13,26	252,00		
Demokratik Karar	Evli	4	14,88	59,50	26,500	0,348
	Bekâr	19	11,39	216,50		
Grup Etkileşimi	Evli	4	10,62	42,50	32,500	0,650
	Bekâr	19	12,29	233,50		
Model Olma	Evli	4	4,38	17,50	7,500	0,011
	Bekâr	19	13,61	258,50		
Risk Yönetimi	Evli	4	6,38	25,50	15,500	0,058
	Bekâr	19	13,18	250,50		
Çevre Duyarlılığı	Evli	4	9,12	36,50	26,500	0,320
	Bekâr	19	12,61	239,50		

p>0,05

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere doğa sporları ile uğraşan erkek sporculardan Mücadele Destek değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 6,38 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,18, Öğretici Davranış değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 6,00 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,26, Demokratik Karar değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 14,88 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,39, Grup Etkileşimi değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,62 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,29, Model Olma değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 4,38 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,61, Risk Yönetimi değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 6,38 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,18 ve Çevre Duyarlılığı değişkeninde evli olan liderlerin (n=4) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,12 ve bekâr olan liderlerin (n=19) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,61 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların medeni durumlarına göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Mann Whitney U Testi karşılaştırması $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek doğa sporu liderlerinin medeni durumlarına göre liderlik davranış puanları arasında Model Olma değişkeninde anlamlı bir fark ortaya çıkarken diğer değişkenlerde istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.12. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Eğitim Durumlarına Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Çeşitli Değişken Gruplar	Eğitim durumu	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Mücadele Destek	Üniversite	20	12,35	247,00	23,000	0,517
	Orta Öğretim	3	9,67	29,00		
Öğretici Davranış	Üniversite	20	12,38	247,50	22,500	0,490
	Orta Öğretim	3	9,50	28,50		
Demokratik Karar	Üniversite	20	11,72	234,50	24,500	0,613
	Orta Öğretim	3	13,83	41,50		
Grup Etkileşimi	Üniversite	20	11,40	228,00	18,000	0,265
	Orta Öğretim	3	16,00	48,00		
Model Olma	Üniversite	20	12,08	241,50	28,500	0,888
	Orta Öğretim	3	11,50	34,50		
Risk Yönetimi	Üniversite	20	11,90	238,00	28,000	0,850
	Orta Öğretim	3	12,67	38,00		
Çevre Duyarlılığı	Üniversite	20	11,50	230,00	20,000	0,331
	Orta Öğretim	3	15,33	46,00		

p>0,05

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere doğa sporları ile uğraşan erkek sporculardan Mücadele Destek değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,35 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin

(n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,67, Öğretici Davranış değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,38 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,50, Demokratik Karar değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,72 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,83, Grup Etkileşimi değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,40 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 16,00, Model Olma değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,08 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,50, Risk Yönetimi değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,90 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,67 ve Çevre Duyarlılığı değişkeninde üniversite mezunu olan liderlerin (n=20) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,50 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=3) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,33 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Mann Whitney U Testi karşılaştırması $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek doğa sporu liderlerinin eğitim durumuna göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

Tablo 4.13. Araştırmaya Katılan Doğa Sporları İle Uğraşan Erkek Sporcuların Çeşitli Değişken Gruplar ve Yaşadığı Şehirlere Göre Liderlik Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Çeşitli Değişken Gruplar	Şehirler	N	Sıra Ortalamaları	Sıra Toplamları	U	P
Mücadele Destek	Elazığ	18	12,25	220,50	40,500	0,734
	Malatya	5	11,10	55,50		
Öğretici Davranış	Elazığ	18	12,11	218,00	43,000	0,881
	Malatya	5	11,60	58,00		
Demokratik Karar	Elazığ	18	10,14	182,50	11,500	0,012
	Malatya	5	18,70	93,50		
Grup Etkileşimi	Elazığ	18	11,03	198,50	27,500	0,185
	Malatya	5	15,50	77,50		
Model Olma	Elazığ	18	12,58	226,50	34,500	0,422
	Malatya	5	9,90	49,50		
Risk Yönetimi	Elazığ	18	13,25	238,50	22,500	0,082
	Malatya	5				
	Toplam	23	7,50	37,50		
Çevre Duyarlılığı	Elazığ	18	12,03	216,50	44,500	0,968
	Malatya	5	11,90	59,50		

p>0,05

Tablo 4.13’de görüldüğü üzere doğa sporları ile uğraşan erkek sporculardan Mücadele Destek değişkeninde Elazığ ilinde yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,25 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,10, Öğretici Davranış değişkeninde Elazığ ilinde yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,11 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,60, Demokratik Karar değişkeninde Elazığ ilinde

yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 10,14 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 18,70, Grup Etkileşimi değişkeninde Elazığ ilinde yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,03 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 15,50, Model Olma değişkeninde Elazığ ilinde yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,58 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 9,90, Risk Yönetimi değişkeninde Elazığ ilinde yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 13,25 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 7,50 ve Çevre Duyarlılığı Elazığ ilinde yaşayan liderlerin (n=18) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 12,03 ve orta öğretim mezunu olan liderlerin (n=5) liderlik davranış puanlarının sıra ortalaması 11,90 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanlarının istatistikî olarak Mann Whitney U Testi karşılaştırması $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyine göre yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda erkek doğa sporu liderlerinin yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanları arasında Demokratik Karar değişkeninde anlamlı bir fark ortaya çıkarken diğer değişkenlerde istatistikî olarak anlamlı fark ($p>0,05$) bulunamamıştır.

5. TARTIŞMA

Araştırmanın bulguları 2012 yıllarında Elazığ, Malatya illerinde aktif olarak spor yapan doğa sporuyla uğraşan 23 sporcu ve takım sporlarıyla uğraşan 28 sporcu olmak üzere toplam 51 erkek sporcudan oluşmaktadır. Doğa sporu ile uğraşan 23 sporcuya ‘‘Doğa Sporları Liderlik Ölçeği’’ uygulanırken takım sporu ile uğraşan 28 sporcu ya ise ‘‘Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği’’ uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin kaptanlık yıllarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4,1). Bu sonuç erkek takım sporu liderlerinin kaptanlık yıllarına göre liderlik özelliklerini geliştiremediklerini ya da takım kaptanı olan sporcuların gerçekten liderlik özelliğine sahip olmadıklarını düşünülebilir. Fakat örneklem grubunun çoğaltılması, farklı bölgelerde uygulanması ya da farklı takım sporları ile uğraşan sporculara yapılması takdirinde daha farklı sonuçlar alınabileceği düşünölmektedir.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin spor ile uğraştığı yıla göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4,2). Bu sonuç erkek takım sporu liderlerinin spor ile uğraştığı yıla göre kendilerini ileriye dönük geliştiremedikleri ya da geliştirmek için eldeki imkânların yıllar içerisinde tam anlamı ile değerlendirilemediği düşünülebilir. Fakat örneklem grubunun yıllara göre daha tecrübeli sporculardan seçilmesi halinde daha farklı sonuçlar elde edilebilir.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin aylık gelirlerine göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.3). Bu sonuç erkek takım sporu liderlerinin aylık gelirlerine göre ekonomik yönden 1-1000 TL geliri olan 16 sporcudan oluşması maddi durumun liderlik özelliklerinde olumsuz etki ettiği düşünülebilir. Fakat gelir seviyeleri yüksek olan sporcuların seçilmesi halinde farklı sonuçlar elde edilebileceği düşünölmektedir.

Araştırmaya katılan takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.4). Bu sonuç takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre liderlik özelliklerin belirlenmesinde etkili olmadığı fakat örneklem grubunun beden eğitimi ve spor yüksekokulu mezunu kişilerden seçilmesi halinde aldıkları eğitimin liderlik özelliklerinin belirlenmesinde farkı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin yaş gruplarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.5). Bu sonuç erkek takım sporu liderlerinin yaş gruplarına göre liderlik özelliklerinin belirlenmesinde 19 ve 26 yaş arası 21 genç sporcunun tam anlamı ile liderlik özelliklerini gösteremediği görülmüştür. Fakat seçilen sporcuların yaş aralığı olarak daha büyük yaşa ait sporcuların seçilmesi halinde liderlik özelliklerine ait daha farklı sonuçlar elde etmemizi sağlayabilir.

Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin branşlarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.6). Bu sonuç erkek takım sporu liderlerinin branşlarına göre liderlik özelliklerinin belirlenmesinde futbol, voleybol, hentbol ve basketbol branşlarının tam anlamı ile liderlik özelliklerini gösteremediği görülmüştür. Fakat daha farklı takım sporlarının da araştırmaya dahil olması halinde farklı sonuçlar elde edilmesi düşünülebilir.

Araştırmaya katılan takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.7). Bu sonuç takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik özelliklerinin belirlenmesinde yetersiz olabileceğini fakat takım sporlarının daha çok gelişmiş olduğu şehirlerde liderlik özelliklerinde daha farklı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan Doğa sporları ile uğraşan erkek sporcularının çeşitli yaş grupları arasında Öğretici Davranış, Model Olma ve Risk Alma değişkenleri

içerisinde anlamlı bir fark olduğu bulunmasına rağmen diğer değişkenler açısından anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.8). Bu durumun doğa sporları ile uğraşan erkek sporcuların farklı yaş gruplarında daha çok risk alma özelliğine sahip olduklarını, çevresindekilere model olma ve öğretici davranışlara sahip olma özellikleri sergilediklerini göstermektedir.

Araştırmaya katılan doğa sporlarıyla uğraşan erkek sporcuların spor ile uğraşma yıllarına göre Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, 4.9). Bu sonuç doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların yıllar içerisinde herhangi bir tercüme ya da liderlik özelliği kazanamadıklarını göstermektedir fakat spor ile uğraştığı yıllara göre daha tecrübeli sporcuların seçilmesi halinde daha farklı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların aylık gelir miktarına göre Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.10). Bu sonuç doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların aylık gelir miktarına göre daha farklı gelir seviyesine sahip sporcular ile daha farklı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların medeni durumlarına göre liderlik davranış puanları arasında Model Olma değişkeninde anlamlı bir fark ortaya çıkarken Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.11). Doğa sporları ile uğraşan erkek sporcuların medeni durumlarına göre liderlik davranış puanları arasında Model Olma değişkeninin farklılaştığı bulunmuş ve bu durum hakkında evlenerek yeni bir rol ve statü kazanan doğa sporcularının model olma konusunda farklılaştığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.12). Bu durum Doğa sporları ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumlarının liderlik özelliği kazandırması konusunda etkili olmadığı fakat doğa sporu ile ilgi eğitim ve seminerlerle birlikte liderlik özelliği kazanılabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanları arasında Demokratik Karar değişkeninde anlamlı bir fark ortaya çıkarken Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Grup Etkileşimi, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.13). Bu durum doğa sporları ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre demokratik karar almada farklılaşabileceği görülmüştür. Farklı şehir ve bölgelerde araştırtmanın yapılması halinde daha farklı sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir.

2010 yılında yapılan ‘‘Konya İline Ait Bireysel ve Takım Spor Antrenörlüğü Yapan Bireylerin Liderlik Tarzlarının Karşılaştırılması’’ adlı araştırmayı incelemek gerekirse antrenörün başarılı olabilmesi onun eğitimi ile doğrudan ilişkili değildir. Onun başarılı olabilmesi için engel teşkil etmemektedir. Çünkü çalıştırıcı, mesleği ile ilgili yapılan seminer, konferans vb. etkinliklere katılarak ve yapacağı kendi araştırmalarıyla kendini yenileyip en iyi şekilde geliştirebilir sonucuna varılmış aynı zamanda takım sporu çalıştıran antrenörlerinin daha çok demokratik yol izledikleri fikri oluşmuştur sonucuna varılmıştır (94).

Diğer bir bulgu ise takım sporu çalıştıran antrenörün iletişim konusunda zorlandığı görülmektedir. Bunun da tek nedeni birden fazla sporcuyla çalışması problemlili oyuncusunun gözden kaçmasını sağlamaktadır. Takım sporlarında antrenörden her bireyi gözlemlemesi beklenemez. Antrenöre yardımcı olan takım içinde antrenör sporcu arasında köprü görevi yapan takım kaptanıdır. Onunla

konusarak sporcusu hakkında bilgi almakta sporcusunun söyleyemediği problemleri takım kaptanı sayesinde öğrenebilmektedir sonucuna varılmıştır (94).

Tüm özellikler göz önünde bulundurulduğunda antrenörlerin liderlik tarzları çalıştıkları takımdaki sporcuların özelliklerine ve diğer dış etkenlere göre değişebilmektedir (94). Önemli olan antrenörlerin sahip oldukları liderlik tarzlarını bilmeleri ve sporcularının özelliklerine göre liderlik tarzlarında değişiklik yapabilmeleridir. Çünkü kendine tam olarak güvenmeyen sporculara sahip olan bir antrenörün demokratik bir antrenörlük tarzını kullanması ne kadar yanlışsa çok otokratik yani katı kurallar koyan bir tarz da yanlış olabilmektedir. Bu nedenle farklı sporculara farklı liderlik tarzları uygulaması gerekmektedir sonucuna varılmıştır (94). Bu sonuç ile de anlaşılmaktadır ki takım sporu içerisinde antrenör kadar takım içerisinde liderlik vasfına sahip sporcularında takıma katkıda bulunması gereği yadırganamaz. Yaptığımız araştırmada bulunan sonuca göre ise takım sporları ile uğraşan erkek sporcuların kaptanlık yapma yıllarına, spor yapma yıllarına, gelir düzeylerine, eğitim durumlarına, yaşlarına, spor yaptıkları illere ve spor branşlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç ile anlaşılmaktadır ki takım içerisinde hem antrenör hem de liderlik özelliğine sahip sporcuların takımın başarıya ulaşması için olmazsa olmaz iki etkidir. Her ne olursa olsun takım antrenörü bütün işleri ve yapılması gerekenleri tam anlamı ile takip edemez her sporcuda liderlik özelliklerini takım arkadaşlarına tam anlamı ile aşılayamaz bu noktada antrenör ve takım içerisindeki lider parçanın iki bütünü oluşturmaktadır.

İnsanların doğa sporları ve macera programlarına farklı gerekçelerle yöneldikleri düşünülmektedir. Cordes ve İbrahim'e (1999) göre, rekreasyon kapsamında özgür katılıma yönelik bireysel tercihlerin ön plana alınması gereken etkinliklerde bireysel anlamda farklı beklentiler ortaya çıkmaktadır (83).

Katılımcının bireysel anlamda, etkinlik hedeflerine adanmışlığının düzeyini belirleyen beklentiler, etkinlik gerekliliklerinin farkındalığı çoğaldıkça daha artmaktadır. Gass'a (1993) göre, katılımcıların doğa sporlarına hakkındaki bilgisini

arttırıp çözüm ve sentezlemeler yapabilmesini sağlamak, etkili bir uzmanlık kazanması açısından çok önem taşımaktadır (84).

Coşkun'a (2005) göre de, yaşayarak öğrenme yoluyla sağlanacak bireysel gelişimler kişinin daha zorlu etkinlikler için öz yeterliğine ilişkin farkındalık kazanmasına etki edecektir (85).

Siedentop (2004) tarafından da açıklanan bu durum doğa sporları ve macera etkinlikleri amaçları ile açıklanmaktadır. Macera eğitimi kapsamında sağlanabilecek temel iki hedef vardır. Bunlar beceri kazanma ve güvenli katılımdır. Güvenli katılımdan sağlanabilecek en yüksek tatmin seviyesini içeren birincil hedefler ve daha çok problem çözme, benlik algısı, bireysel gelişimi ön plana çıkaran ikincil hedefler olarak açıklanmaktadır (86).

Liderin katılımcıların bilinç düzeyini etkileme sürecine katkı sağlaması olasıdır. Her bir etkinliğin amacı uygulama öncesinde katılımcılara aktarılarak katılımcıların etkinlik hakkındaki farkındalık durumunu arttırmak yönünde katkı sağlayabilir. Katzell ve Thompson (1990) bu durumun önemini, iyi açıklanmış etkinlik hedeflerine bağlılık gösteren katılımcıların, genel veya çok açık olmayan hedeflere göre daha yüksek bir uzmanlık sergilemekte olduğu şeklinde açıklamaktadır. Yaş gruplarına göre farklılığın nedeni de bu olabilir (87).

Delay ve diğerlerine (2003) göre, doğa sporlarında deneyimler sonucu elde edilen bireysel uzmanlığın devam ettirilmesi için tekrarlar şarttır ve beceri öğrenimi açısından önem taşımaktadır. Doğa sporları etkinlikleri yoluyla öğrenmenin etkili yöntemlerinden biriside doğa ile mücadele içinde olmaktır. Ancak etkinlikler sırasında yaşanan kaygı ve stres öğrenme üzerinde kısıtlayıcı etkiye sahiptir. Bireyler etkinlik gereklilikleri yerine getirirken riskler karşısında sergiledikleri uzmanlıklar sonucu kendine olan güvenlerinde artışlar beklenmesi doğaldır. Bu nedenle kendisine model alacağı uzman bir doğa sporcusunun varlığı her yaştan doğa sporcusuna yardımcı olacağı söylenebilir (88).

Hardy (1995), katılımcıların deneyimler süresince kendine olan güvenini kazanmasının beklendiğini ancak bazen ne kadar uğraşsa bile durumu değiştiremeyeceğini belirtir. Tırmanışlarda bireyin kendine olan güvenini geliştirebilmesi için bir takım yollar da bulunmaktadır. Bunlardan biri de tırmanış rotasında başka birini izlemek, hatta birkaç kişiyi gözlemek çok daha iyi deneyim kazanılabileceği üzerinde durmaktadır. Bu nedenle Model Olma değişkeninin doğa sporlarında farklı yaş gruplarında da liderlik davranışı açısından önemli olduğu söylenebilir (89).

Mitchell'e (1983) göre, doğa sporları macera, risk ve mücadele bulunan etkinlikleri içermektedir. Risklerin sebebi de etkinlik sonuçlarındaki belirsizliklerdir. Etkinlikteki durumsal değişkenlerin tümü belirsizliğe neden olmakta ve ortaya çıkan belirsiz sonuçlar nedeniyle risk yükselmektedir. Etkinlik sırasında ortaya çıkabilecek tehlikeleri oradan kaldırmak veya dikkatlice değerlendirme yapmak riske karşı güvenlik önlemlerini almaktan geçmektedir (76). Maningas ve Simpson (2003), macera etkinliklerinde katılımcıların edineceği deneyim, risklerin macera profesyonelleri tarafından azaltıldığı programlarla sağlanabilir (90).

Liderlikte model olma kavramı, literatürde yaygın biçimde yer almamakla birlikte alt ölçeğe destek oluşturabilecek yaklaşım Du Brin (1995) tarafından açıklanan coach liderliği stratejisinde açıklanmaktadır. Du Brin etkili liderlerin gözle görülür biçimde güdüleyici ve coach olduğunu belirterek bu tip liderlerin davranış değişikliklerini yaygın biçimde motivasyonel strateji olarak kullandığını açıklamaktadır. Coach liderliğinin ana kanunu olarak olumlu etki yaratan bir davranış tekrarlanma potansiyeli taşıdığı kabul edilir. Coach liderliğin en önemli özelliklerinden biriside istenen davranış ve performansların, katılımcı tarafından model olarak alınmasına izin vermesidir. Ayrıca coach liderliğin katılımcıda davranış değişikliği yaratmak için iyi örnekler vermekte olduğu vurgulanmıştır (91).

Bass (1998) liderliğin uygulamaya dair tanımı bakımından, liderlerin içinde buldukları süreçleri kişiliklerinin öne çıktığı dört unsurla tanımlamaktadır. Bu kapsamda liderlerin aşağıdaki dört özelliği öne çıkar (31);

- Bireysel düşünce
- İdealize edilmiş etki
- İlham verici isteklendirme
- Entelektüel uyarım

Bass (1998) tarafından açıklanan bu dört özellik liderin izleyicilerinin gereksinimlerini doğru anlayarak yeniden konumlandığı durumlarda liderin rol model olmasıyla sonuçlanırken aynı zamanda da eski anlayışların ve bakış açılarının sorgulandığı bir ortam yaratır. Bu da gerçekleştirilecek eylemlerin anlamı ve amacına yönelik olarak güçlü bir vizyon oluşturmaktadır (31).

Can'a (1998) göre değişik karar verme süreçlerinde liderlerin, astlarına hangi düzeyde kararlara katılma olanağı verdiği, doğa sporları etkinlikleri arasında katılımcıların etkinliğe ilişkin kararlara hangi oranda katıldığı, grup içerisinde problem çözümüne yönelik lider ve katılımcıların hareket tarzını ve uygun karar verme sürecinin hangi yöntemlerle seçildiğini belirlemeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımla kararlara katılma düzeyine göre liderlerin otoriter veya demokratik tavırlarının ortaya konmasının olası olabileceği açıklanmaya çalışılmıştır (92).

Chelladurai ve Saleh (1980), sportif takımların diğer örgütsel yapılardan bazı farklılıklara sahip olduğunu düşünerek karar verme sürecinde lider tercihlerinin liderlik stilini etkilediğini belirtmiştir. Özellikle katılımcı tatmini ve sportif performansı yüksek olan sporcuların ve spor çevresindeki durumsal değişkenlerin bu stili değiştirebildiğini savunmuşlardır (9).

Soucie (1994) göre, liderler doğada karar verirken katılımcıların etkinlik kararlarına hangi oranda katılacağına dikkat ederler (93). Priest ve Gass (1997) bu durumu, lider önce durumsal uygunluğu analiz ederek, katılımcıların karar verme düzeyine katılım durumunu seçmekte olduğunu söyleyerek açıklamaktadırlar (4).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada takım sporları ve doğa sporları yapan erkek sporcuların lider davranışı özelliklerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

6.1. Sonuçlar

1. Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin kaptanlık yıllarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4,1).

2. Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin spor ile uğraştığı yıla göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4,2).

3. Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin aylık gelirlerine göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.3).

4. Araştırmaya katılan takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.4).

5. Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin yaş gruplarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.5).

6. Araştırmaya katılan erkek takım sporu liderlerinin branşlarına göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.6).

7. Araştırmaya katılan takım sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.7).

8. Araştırmaya katılan Doğa sporları ile uğraşan erkek sporcularının çeşitli yaş grupları arasında Öğretici Davranış, Model Olma ve Risk Alma değişkenleri içerisinde anlamlı bir fark olduğu bulunmasına rağmen Mücadele Destek, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri açısından anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.8).

9. Araştırmaya katılan erkek doğa sporu liderlerinin spor ile uğraşma yıllarına göre Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.9).

10. Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların aylık gelir miktarına göre Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.10).

11. Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların medeni durumlarına göre liderlik davranış puanları arasında Model Olma değişkeninde anlamlı bir fark ortaya çıkarken Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.11).

12. Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların eğitim durumuna göre Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Demokratik Karar, Grup Etkileşimi, Model olma, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde liderlik davranış puanları arasında istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.12).

13. Araştırmaya katılan doğa sporu ile uğraşan erkek sporcuların yaşadığı şehirlere göre liderlik davranış puanları arasında Demokratik Karar değişkeninde anlamlı bir fark ortaya çıkarken Mücadele Destek, Öğretici Davranış, Grup

Etkileşimi, risk yönetimi ve çevre duyarlılığı değişkenleri içerisinde istatistikî olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$, Tablo 4.13).

6.2. Öneriler

Bu bölüm, gelecekte yapılabilecek benzer bir çalışmada kullanılacak ipuçlarını sunmak için hazırlanmıştır.

1. Araştırma bölgelere göre farklı illerde ve daha çok sayıda takım sporu ve doğa sporu yapan sporcular ile yapılabilir.

2. Araştırma resmi ya da özel kurumlarda çalışan idarecilere belirli sürelerde takım sporu yâda doğa sporları yaptırılarak tekrarlanabilir.

3. Araştırma sadece üniversite mezunlarına ya da sadece İlköğretim ve lise mezunlarına uygulanabilir.

4. Liderlik özelliklerinin farklı cinsiyetlerde hangi düzeyde ortaya çıktığını belirleyebilmek için çalışma bayan ve erkekler üzerinde eş zamanlı olarak yapılabilir.

5. Araştırma sadece Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu mezunu herhangi bir takım sporu veya doğa sporu ile uğraşmış sporculara uygulanabilir.

6. Araştırma profesyonel ve amatör takımlarında oynayan sporculara uygulanabilir.

7. Araştırma Türkiye ve herhangi bir Avrupa ülkesi arasındaki sporcuların liderlik özelliklerinin incelenmesinde uygulanabilir.

8. Araştırma takım sporlarında kaptan olarak görev yapan sporcular ile hiç kaptanlık yapmamış sporcuların karşılaştırılması için uygulanabilir.

7. KAYNAKLAR

- 1 - Koçel, T., (2001), İşletme Yöneticiliği. 8. Baskı. Beta Basım, İstanbul.
- 2 - Tanrikulu, A. (2004), Liderlik Tarzları. Can yayınevi, İstanbul.
- 3 - Dinç, S., (2006), Doğa Sporları Etkinliklerine İlişkin Liderlik Ölçeğinin Geliştirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- 4 - Priest, S. Gass, A.M., (1997), Effective Leadership in Adventure Programming, Human Kinetics, Champaign.
- 5 - Uluocak, U. Köksal, A. (1998). Dağcılık Tarihinde Etik Tartışmalar, Doğa Sporları ve Bilim Sempozyumu, Bildiri özetleri kitapçığı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- 6 - Bostford J. (1997), We Must Empower Our Leaders To Make A Difference, Aorn Journal, 66 (2):213-214.
- 7 - Cox, M, S., Fulsas, K., (2003), Mountaineering, The Freedom Of The Hills. The Mountaineers Books, Seattle.
- 8 - Chelladurai, P. (1993), "Leadership", (in R. N. Singer, M. Murphey, L. K. Tennant) Macmillian, New York, 647-671, 1993.
- 9 - Chelladurai, P. Saleh, S.D., (1980), Diemention of Leader Behavior in Sports: Development of a Leadership Scale. Journal of Sport Psychology, 34-45.
- 10 - Şahin, M. (1998). Spor Ahlakı ve Sorunları, Evrensel Basımevi, Ankara.
- 11 - Weinberg, R.S., Gould, D., (1999). Foundations of Sport and Exercise Psychology. Second Edition, Human Kinetics, Champaign.
- 12 - Donuk, B., (2007), Liderlik ve Spor, s.19, Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- 13 - Sorenson G., (2000), An İntellectual History of Leadership Studies, American Political Science Association Congress, Washington D.C.
- 14 - Gelatt, J.P., (2002), Leadership. Mann, C.J. ve Götz, K. (Ed.). The Development of Management Theory and Practice in The United States (65-86). USA: Pearson Custom Publishing.
- 15 - Kouzes, J.M., Posner, B.Z., (1995), The Leadership Challenge, Jossey-Bass Pub. San Francisco.

- 16 - Machiavelli, N. (2003) Prens, Çev. Işıtan Gündüz, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 1-135.
- 17 - Weber, M. (1968), Economy and Society, Volumes I, II, III, New York, Bedmister Pres, Der. Çev. Roth, G. Witticuh, C.
- 18 - James, J. Eden, M., (2001), *Uzun Saplı Gelincik*, İstanbul: BZD Yayınları.
- 19 - Firestone, W. A. (1996), Leadership: Roles or Functions? International Flandbook of Educational Leadership and Administration, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, p.395-418.
- 20 - Duke, D.L. (1996), Perception, Prescription, and The Future of School Leadership, International Handbook of Educational Leadership and Administration, Kluvver Academic Publishers, Netherlands, p.841-872
- 21 - Macbeath, J.L. Moos 8c K. Riley, (1996), Leadership in a Changing World. International Handbook of Educational Leadership and Administration, Kluvver Academic Publishers, Netherlands, p.223-250.
- 22 - Stogdill, R.M. (1948). Personal Factors Associated with Leadership: A Survey of the Literature, Journal of Psychology, v. 25, p.35-71
- 23 - Stogdill, R.M. (1974). Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research. Free Press, New York.
- 24 - Levvin, K., Lippitt R., White, R.K., (1939), Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created Social Climates. Journal of Social Psychology, v.10, p.271-299.
- 25 - Stogdill R.M. Coons, A.E. (1957), Leader Behavior: Its Description and Measurement, Bureau of Business Research, Ohio State University, Columbus.
- 26 - Fiedler. F.E. (1967), A Theory of Leadership Effectiveness, Mc Graw - Hill, New York.
- 27 - Fiedler, F.E., Chemers, M.M., (1984), Improving Leadership Effectiveness: The Leader Match Concept, Wiley, New York.
- 28 - Evans, M.G., (1970), The Effects of Supervisory Behavior on the Path-Goal Relationship, Organizational Behavior and Human Performances, v.5, p.277-298.
- 29 - Tannenbaum, R. Schmidt, W. (1973), How to Choose a Leadership Pattern, Llarward Business Review, v. 51, p.162-180.

- 30 - Blake, R. Mouton J.S., (1985), The Managerial Grid III: The Key to Leadership Excellence, Gulf Pub. Houston.
- 31 - Bass, B.M., Avolio, B., (1993), Transformational Leadership: A Response to Critiques, Academic Press, Inc. New York.
- 32 - Maxcy, S.J., (1991), Educational Leadership: A Critical Pragmatic Perspective, Bergin ve Garvey, New York
- 33 - Sergiovanni, T.J., (1992), Moral Leadership: Getting to the Heart of School Improvement, Jossey-Bass Pub. San Francisco.
- 34 - Kaya, A.V., (1998), Toplumsal Değişme Açısından Karizmanın Şiddeti Atatürk, Hitler, Humeyni, Sis Yayınları, Ankara.
- 35 - Gül, H. Çöl, G., (2003), “Atıf Teorisinde Belirtilen Karizmatik Lider Özelliklerinin Üçlü Örgütsel Bağlılık Modeliyle İlişkileri Üzerine Bir Araştırma”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 3-4.
- 36 - Kılınç, T., (1996), “Liderlikte Durumsallığın Ötesi (I): Tepkici Yaklaşımlar (Dikey İkili Bağlantı, Davranışsal Sapma Kredisi ve Atıf Kuramlarının Analizi)”, İ.Ü. İşletme Fak. Dergisi, 24(2), ss.2.
- 37 - Karasoy, H.A., (2009), “Max Weber’de Bilim, Bilim Adamı ve Siyasal Liderlik Konusu” SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 12 (18), s499.
- 38 - Hellriegel, Don ve Slocum, J. W. Management, 4th Ed. 1986, Wokingham: Addison-Wesley Publishing Company, USA,238s.
- 39 - Mohan, Y., (2001), Kadın Yöneticilerin Liderlik Stilleri ve Bir Uygulama, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s.78Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli,
- 40 - Hellriegel, D.S., J. W. ve Woodman, R.W., (1986), Organizational Behavior, 4th. Ed. St. Paul: West Pub. Company, 298s.
- 41 - Serinkan, C., (2002), “Dönüşümcü ve Etkileşimci Liderlik Tarzları ve Tepe Yöneticileri İçin Önemi”, Maltepe Üniversitesi. İİBF Dergisi, 1(1), ss.2
- 42 - Klenke, K., (1996), Women and Leadership: A Contextual Perspective, New York Springer Publishing. Co, 222s.
- 43 - Konter, E., (1996), Bir Lider Olarak Antrenör. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- 44 - Ahola, S.E. ve Hatfield, B. (1986), Psychology of sports. Iowa: Brown Publisher.
- 45 - Koç, S., (1994), Spor psikolojisine giriş. İzmir: Saray Kitapevleri.

- 46 - Davis, K.A., (1997), Sport management. Iowa: Brown Benchmark Publishers.
- 47 - Martens, R., (1987), Coaches Guide To Sport Psychology, Illinois: Human Kinetics Publishers
- 48 - Cremer, D. (2006), Affective and Motivational Consequences of Leader Self-Sacrifice: The Moderating Effect of Autoratic Leadership, The Leadersip Quarterly.
- 49 - Vugt, M. Jepson, S. ve Hart, C. (2004). Autocratic Leadership in Social Dilemmas. Journal of Experimental Social Psychology.
- 50 - Köksal, F., (2007), Liderlik Tarzları ve Antrenörlük, Konya Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri.
- 51 - Alptekin, M., (1968), Kültür ve Liderlik. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Offset Grubu
- 52 - Veccihio, R.P. (1995). Organizational behavior. New York: The Dryden Press.
- 53 - Çelik, V., (2003), Eğitimsel liderlik. Ankara: Pegeme Yayıncılık.
- 54 - Bakır, M., (1998), Modern Yönetim Anlayışından Hareketle Spor Yöneticiliğinin Kapsamı, Ankara: Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 68-69.
- 55 - Eren, E., (1998), Yönetim ve Organizasyon. Beta Yayınevi İstanbul.
- 56 - Dinçer, Ö. ve Fidan, Y., (1996), İşletme yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları.
- 57 - Karaküçük, S. ve Yetim, A., (1996). Rekreasyon etkinliklerinde liderlik ve fonksiyonlar. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi Dergisi, 1, 64-76.
- 58 - Leith, L.M., (1990), Coaches Guide to Sport Administration. Illinois: Leisure Press.
- 59 - Öztürk, F., (1998), Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Bağırhan Yayınevi, Ankara.
- 60 - Mengütay, S., (2003), “Boş Zamanları Değerlendirme Paneli” 1. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu, Bildiri kitabı, 246-272, Ankara.
- 61 - Demirhan, G., (2003), “Boş Zamanları Değerlendirme Paneli” 1. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu, 246-272, Ankara.
- 62 - Morpa Spor Ansiklopedisi, (2005). Cilt 3, Asır Matbaası, İstanbul.

- 63 - Hazar, A., (2003), Rekreasyon ve Animasyon, Detay Yayıncılık, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara.
- 64 - İbrahim H. Cordes K. A. (2002). Outdoor Recreation, Sagamore Pub. Llc.
- 65 - <http://tr.wikipedia.org/wiki/Da%C4%9Fc%C4%B1%C4%B1k>, Doğa Yürüyüşü Nedir? Erişim Tarihi: (22.05.2013)
- 66 - <http://www.tdf.org.tr/pages.asp?id=38> Dağcılık Nedir? Erişim tarihi: (22.02.2013)
- 67 - <http://www.px.com.tr/climbing.htm> Yapay duvar tırmanışı tarihi? Erişim tarihi: (22.04.2013)
- 68 - Oregon Bikeway/ Pedestrian Office, 1992. Oregon Bicycle Plan, Oregon Bikeway/ Pedestrian Office, 150s, Salem, Oregon, USA.
- 69 - Wisconsin D.O.T. 1998. Wisconsin Bicycle Transportation Plan 2020. Wisconsin Department of Transportation, 89 p, Wisconsin, U.S.A.
- 70 - Plummer R. (2009), Outdoor Recreation, First Edition Published by Routledge, New York.
- 71 - Pigram J.J., Jenkins J.M., (2006), Outdoor Recreation Management, Secend Edition, Routledge, Oxon.
- 72 - Clarke, K, S, (1998), Safety in the Outdoor Environment, (Fourth Edition) Dougherty, N. J., (Editor) Human Kinetics, Champaign.
- 73 - Demirhan, G., (1995), Sporda Becerileri Öğreniminde Merkezli Yönetimi Erişi ve Kalıcılığa Etkisi Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- 74 - Dougherty, N.J., (1998), Outdoor Recreation Safety, Human Kinetics, Champaign.
- 75 - Neulinger, J. Charles C. Thomas, Illinois. (1981). The Psychology of Leisure.
- 76 - Mitchell, R.J., (1983), Mountain experience, The Psychology and Sociology of Adventure. University of Chicago Press, Chicago.
- 77 - Güven, A., (1982). Ansiklopedik Spor Dünyası, Serhat Yayınları, İstanbul. S. 1100, 929.
- 78 - Tayga, Yunus (1990). Türk Spor Tarihine Genel Bakış, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitim Dairesi Yayını, Ankara.
- 79 - Fişek, K., (1983), Spor Yönetimi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını No.515, Ankara.
- 80 - Aracı, H. (2006), Okullarda Beden Eğitimi. 6. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- 81 - Vurat, Mehmet (2000). Voleybol. Ankara: Bağırhan Yayinevi.
- 82 - Büyük Öztürk, Ş., (2004), Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Pagem Ay Yayıncılık Ankara.
- 83 - Cordes, K. İbrahim, H.M., (1999), Application in Recreation & Leisure for Today and Future, Second Edition, WCB / McGraw-Hill, Boston
- 84 - Gass, M.A., (1993), Adventure Therapy: Therapeutic Applications of Adventure Programming. Hunt Publishing, Kendall
- 85 - Coşkun, A.T., (2005), Yaşayarak Öğrenme. 3. Doğa Sporları ve Bilim Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitapçığı, Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- 86 - Siedentop, D., (2004), Introduction to Physical Education Fitness, and Sport, (Fifth Edition), Mc-Graw Hill, Boston
- 87 - Katzell, R., Thompson, D.E., (1990), Work Motivation; Theory and Practice. American Psychologist, 45 (2), 144-154
- 88 - Delay, R.H, Dymont, J.E., (2003), A Toolkit for Gender-Inclusive Wilderness Leadership, Journal of Physical Education, Recreation & Dance, (4) 28
- 89 - Hardy, L., (1995), Psychological Skills in Climbing A. Fyffe, I. Peter. The Handbook of Climbing, Pelham Books, Cambridge.
- 90 - Maningas, M. Simpson, S., (2003), Preparing to be an Entry-Level Outdoor Leader: Hiring Preferences of Accredited Organizations of The Association for Experiential Education. The Journal of Experiential Education, 25, 354
- 91 - Du Brin, A.J., (1995), Leadership: Research Findings, Practice and Skills, Houghton Mifflin Co. Boston
- 92 - Can, H. Akgün, A., Kavuncu başı, Ş. Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi, (3. Baskı), Siyasal Kitapevi, Ankara.
- 93 - Soucie, D. (1994), Effective Managerial Leadership in Sport Organizational, Journal of Sport Management, 1, 118-126
- 94 - Temel, V., (2010), Konya İline Ait Bireysel ve Takım Sporü Antrenörlüğü Yapan Bireylerin Liderlik Tarzlarının Karşılaştırılması Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

8. EKLER

EK 1: Doğa Sporları Liderlik Ölçeği

Değerli katılımcı,

Bu araştırma Malatya İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nun bir çalışmasıdır. Aşağıda doğa sporları etkinlikleri boyunca liderlik yapan bireylerin sergileyebileceği özel davranışlara ilişkin 'Doğa sporları liderlik ölçeği' sunulmuştur.

Verilen ifadeler 1 ile 5 arasında derecelendirilmiştir. İfadeleri katıldığınız **etkinlikler** sırasında lider olarak **yaygın biçimde sergilediğiniz** davranışlarınıza ilişkin **algılarınızı** dikkate alarak derecelendiriniz.

Her maddeyle ilgili derecelendirmenizi üzerine aşağıdaki skala'ya göre **X** koyarak belirtiniz. Burada doğru-yanlış yanıt bulunmamaktadır.

5	4	3	2	1
Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum

Sizi tesadüf olarak seçtik ve vereceğiniz her cevabın bizim için çok önemi olduğundan, mümkün olduğu kadar eksiksiz olarak doldurmanızı rica ediyoruz.

Katılımınızın tamamen sizin istediğinize bağlı olup, vereceğiniz cevaplar gizliliğini koruyacak ve üçüncü bir kişiye verilmeyecektir. Katılımınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Metin KARAYOL

Not: "Doğa Sporları Liderlik Ölçeği" Dr. Sırrı Cem DİNÇ tarafından 2006 yılında geliştirilmiştir

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad soyadı; ...

Spor Branşınız; ...

Yaşınız ; ...

Eğitim Düzeyiniz; () İlköğretim () Ortaöğretim () Üniversite

Medeni Durumunuz; () Evli () Bekâr

Ailenizin aylık gelir düzeyi...

Kaç yıldır bu sporu yapmaktasınız ; ...

E-mail; ...

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1- Etkinlik süresince (hazırlık-uygulama-sonuç) grup içerisindeki işbirliğini arttırmak için çaba gösteririm.	5□	4□	3□	2□	1□
2-Yapılan etkinliğe dair doğada ayak izinden başka hiçbir şey bırakılmamasını isterim.	5□	4□	3□	2□	1□
3- Etkinlikte alınacak riskleri kişilerin beklentisinden çok grubun genel kapasitesini dikkate alarak belirlerim.	5□	4□	3□	2□	1□
4- Her katılımcının bir doğa sporları etkinliğinden beklediklerini karşılamak üzere yoğun çaba gösteririm.	5□	4□	3□	2□	1□
5- Etkinlik süresince her bir katılımcının karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmesi için destek veririm.	5□	4□	3□	2□	1□
6- Etkinlikte ben değil, biz ifadesini sıklıkla kullanırım.	5□	4□	3□	2□	1□
7- Yaşanan sorunların köküne inerek, çözümüne yönelik yeni fikirlerin oluşması için katılımcıların görüşlerini alırım.	5□	4□	3□	2□	1□
8-Bir etkinlik katılımcısının potansiyeli ölçüsünde doğada mücadele hissi yaşamsına imkân sağlarım.	5□	4□	3□	2□	1□
9- Katılımcıların kontrol edemeyeceği risklerden etkilenmelerine fırsat vermem.	5□	4□	3□	2□	1□
10- Farklı amaç ve düşüncedeki insanların tek bir grup olarak hareket etmesinin önemini katılımcılara açıklarım.	5□	4□	3□	2□	1□
11- Etkinlik öncesinde doğaya saygılı olunmasıyla ilgili katılımcılara açıklamalarda bulunurum.	5□	4□	3□	2□	1□
12-Etkinlik içerisinde bireylerin teknik gelişimine yardımcı olacak gösterimlerde bulunurum.	5□	4□	3□	2□	1□
13- Etkinlik boyunca her bir katılımcıda ortaya çıkabilecek korkuların doğal olduğunu kabullenirim.	5□	4□	3□	2□	1□
14- Gruptaki genel beklentiler doğrultusunda teknik bilgi ve becerilerimi gruba aktarırım.	5□	4□	3□	2□	1□
15- Katılımcıların etkinlik sırasında birbirlerine güvenerek yardım teklifini geri çevirmemelerini öğütlerim.	5□	4□	3□	2□	1□
16- Her bir katılımcıya, doğadaki etkinlikte başarılı olması için gerekli teknik bilgi ve beceriyi, ilgili durumla bağ kurarak açıklarım.	5□	4□	3□	2□	1□

17- Güvenlik gerektiren durumlar haricinde yaşadığı zorlukları kendi başına aşabilmesi için katılımcıya fırsat veririm.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
18- Etkinlik grubu tarafından üretilmiş tüm inorganik çöplerin şehre getirilmesi için özel tedbirler alırım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
19- Etkinlik süresince verilen kararlarda grubun fikrine başvururum.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
20- Riskler karşısında soğukkanlılığımı sürdürerek gruba güven veririm.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
21- Grup üyelerinin ihtiyaçlarını onlar söylemeden hissederek ve gerekli yardımlarda bulunurum.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
22- Etkinlik için tüm kararlarda belirlediğim birkaç alternatif arasından uygun olanın seçilmesi tercihini gruba bırakırım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
23- Etkinlik süresince her bir katılımcının ihtiyacı olduğunda onu dinlemek üzere zaman ayırırım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
24- Su kaynaklarının temiz kullanımına önem veririm.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
25- Katılımcılar arasında düşünce ve fikir birliği sağlanmasına özen gösteririm.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
26- Katılımcıların tümünün yer aldığı ortamlarda etkinliğe ilişkin yol gösterici ve hedef koyucu bilgiler veririm.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
27- Katılımcılardan her birinin etkinliğe ilişkin gerçek beceri düzeyini algılaması sağlarım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
28- Etkinlik içerisindeki tehlikelere karşı uygun güvenlik standartlarını almada başarılıyım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
29- Katılımcının zorluklar karşısında pes etmemesi için doğrudan destek veririm.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
30- Gerçekleşen etkinliğe yönelik uzmanlık becerilerini geliştirmek üzere tüm grubun birlikte katılabileceği zorlukta ortamlar yaratırım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
31- Katılımcıların zorlandığı görevlerde yol göstericiyimdir.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
32- Farklı beceri, deneyim ve performanstaki katılımcıların birbirleriyle dayanışma içerisine girmelerini sağlarım.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
33- Her bir katılımcının etkinliği başarmak için gösterdiği çabalar için takdir ederim.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
34- Farklı zorluk düzeyindeki hareketlerin öğrenimi ve etkinlikte uygulanması için katılımcılara model olurum.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□
35- Katılımcılara kendi kararını kabul ettirmek yönünde etkilemeye çalışmak yerine grubun benimsediği kararı kabul etmeye arzuluym.	5□ 4□ 3□ 2□ 1□

EK 2: Spor İçin Liderlik Ölçeği

KOÇLUK YAPARKEN		Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1	Sporcularımın kapasiteleri ölçüsünde çalıştıklarını görmek isterim.					
2	Belirli müsabakalarda izlenecek stratejiler için sporcularımın fikrini sorarım.					
3	Sporcularımın kişisel problemlerine yardımcı olurum.					
4	Bir sporcumu, iyi performansından dolayı diğerlerinin önünde överim.					
5	Yaptığımız sporla ilgili teknik ve taktikleri her sporcuma açıklarım.					
6	Planlarımı nispeten sporcularımdan bağımsız olarak yaparım.					
7	Grup üyeleri arasındaki çatışmaların çözümlenmesine yardımcı olurum.					
8	Sporcularımın hatalarını düzeltmeye özel bir dikkat gösteririm.					
9	Önemli konularda karar vermeden önce grubun onayını alırım.					
10	Sporcum iyi bir iş başardığında bunu kendisine söylerim.					
11	Takımdaki işlevimin bütün sporcular tarafından anlaşılmasını sağlarım.					
12	Davranışlarımla ilgili olarak sporcularıma açıklamalarda bulunmam.					
13	Sporcularımın kişisel açıdan her yönüyle iyi olmalarını isterim.					
14	Yaptığımız sporun becerilerini her sporcuma bireysel olarak öğretirim.					
15	Karar verirken sporcularımın görüşlerini alırım.					
16	İyi Performansından dolayı sporcumun ödüllendirilmesine özen gösteririm.					
17	Neler yapılması gerektiğini önceden hesaplayıp, ona göre plan yaparım.					
18	Sporcularımı, antrenmanların uygulanması şekliyle ilgili olarak önerilerde bulunmaya teşvik ederim.					

19	Sporcularıma kişisel yardımlarda bulunurum.					
20	Her sporcuma neyin yapıp, neyin yapılmaması gerektiğini açıklarım.					
21	Sporcularımın kendi hedeflerini belirlemesine izin veririm.					
22	Sporcularıma karşı beslediğim duygularımı ifade ederim.					
23	Her sporcumun görevini, en son ayrıntısına kadar yerine getirmesini beklerim.					
24	Sporcularım hata yapsalar bile onların kendi yöntemlerini denemelerine izin veririm.					
25	Sporcularımı, bana güvenmeleri yönünde teşvik ederim.					
26	Her sporcumun güçlü ve zayıf yönlerini dile getiririm.					
27	Karar verdiğim konular hakkında yeniden tartışmam.					
28	Bir sporcum iyi performans gösterdiğinde takdir ederim.					
29	Her sporcuma her durumda ne yapılması gerektiği ile ilgili özel eğitim veririm.					
30	Koçlukla ilgili önemli konularda sporcularımın fikrini alırım.					
31	Sporcularımla yakın ve resmi olmayan ilişkiler konusunda onları cesaretlendiririm.					
32	Sporcularımın çabalarının birbiriyle bağlantılı olduğu konusuna önem veririm.					
33	Sporcularımın kendi kapasitelerinin elverdiği ölçüde çalışmalarına izin veririm.					
34	Sporcularımla mesafeli olurum.					
35	Her bir sporcumun sonuca olan katkısının ne olduğunu açıklarım.					
36	Sporcularımı evime davet ederim.					
37	Yerinde ve zamanında sporcuma hak ettiği övgüyü gösteririm.					
38	Sporcularımdan ne beklediğimi ayrıntılı olarak belirtirim.					
39	Sporcularımın bir müsabakada kullanılacak taktikler hakkında karara katılmalarına izin veririm.					
40	Soru sorma isteğini engelleyecek yetkinlikte konuşurum.					

EK 3: Takım Sporları İçin Liderlik Anketi

Değerli Sporcular

Bu çalışmanın amacı takım sporu yapan erkek sporcuların kendi görüşlerine göre liderlik davranışlarının tespit edilmesine yöneliktir. Araştırma ölçeğinin birinci bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümünde sporcunun liderlik davranışlarını ölçmeye yönelik maddeler bulunmaktadır. Bu çalışmaya vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçlı kullanılacak olup, hiçbir şekilde isim, kulüp vs. belirtilerek açıklama yapılmayacaktır. Çalışmaya vereceğiniz katkılardan ve samimi cevaplardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad soyadı; ...

Spor Branşınız; ...

Yaşınız ; ...

Eğitim Düzeyiniz; () İlköğretim () Ortaöğretim () Üniversite

Medeni Durumunuz; () Evli () Bekâr

Ailenizin aylık gelir düzeyi...

Kaç yıldır bu sporu yapmaktasınız ; ...

Takımınızda kaptan olarak görev yaptınız mı? ... , Kaç yıl...

E-mail; ...

Aşağıdaki ifadelerin her biri, bir sporcunun sergileyebileceği belirli bir davranışı tanımlamaktadır. **Bu anket, sporcunun** hangi davranışı hangi sıklıkta sergilediğini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Her bir ifade için beş seçenek bulunmaktadır. **Lütfen mevcut olan durumu uygun boşluğa bir “X” işareti koyarak belirtiniz.** Hiç birinden emin olmasanız bile bütün maddeleri yanıtlayınız. Burada doğru ya da yanlış yanıt bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacına ulaşabilmesi için yanıtlarımızın içinizden geldiği gibi ve dürüst olması önem taşımaktadır.

		Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1	Takım arkadaşlarımın kapasitelerini zorlamaları için ne gerekiyorsa yaparım					
2	Belirli müsabakalarda izlenecek stratejiler için takım arkadaşlarımın fikrini sorarım					
3	Takım arkadaşlarımın kişisel problemlerine yardımcı olurum					
4	Bir takım arkadaşımı, iyi performansından dolayı diğerlerinin önünde överim					
5	Yaptığımız sporla ilgili bildiğim teknik ve taktikleri her takım arkadaşşıma açıklarım					
6	Oyun planlarımı takım arkadaşlarımdan bağımsız olarak yaparım					
7	Grup üyeleri arasındaki sorunların çözümlenmesine yardımcı olurum					
8	Takım arkadaşlarımın hatalarını düzeltmeye özel bir dikkat gösteririm					
9	Önemli konularda karar vermeden önce grubun onayını alırım					
10	Takım arkadaşlarım iyi bir iş başardığında bunu kendisine söylerim					
11	Takım içerisindeki görevimin bütün takım arkadaşlarım tarafından anlaşılmasını sağlarım					
12	Davranışlarıyla ilgili olarak takım arkadaşlarıma açıklamalarda bulunmam					
13	Takım arkadaşlarımın kişisel açıdan her yönüyle iyi olmalarını isterim					
14	Yaptığımız sporun becerilerini her takım arkadaşşıma bireysel olarak öğretirim					
15	Karar verirken takım arkadaşlarımın görüşlerini alırım					
16	İyi performansından dolayı takım arkadaşlarımın ödüllendirilmesini isterim					
17	Neler yapılması gerektiğini önceden hesaplayıp, ona göre plan yaparım					
18	Takım arkadaşlarımı, antrenmanların uygulanması şekliyle ilgili olarak önerilerde bulunmaya teşvik ederim					
19	Takım arkadaşlarıma kişisel yardımlarda bulunurum					
20	Her takım arkadaşşıma neyin yapıлып, neyin yapılmaması gerektiğini açıklarım					
21	Takım arkadaşlarımın kendi hedeflerini belirlemesine yardımcı olurum					

22	Takım arkadaşlarıma karşı beslediğim duyguları sözlü ifade ederim					
23	Her takım arkadaşımın görevini, en son ayrıntısına kadar yerine getirmesini beklerim					
24	Takım arkadaşlarımdan hata yapsalar bile kendi düşüncelerini denemelerine izin veririm					
25	Takım arkadaşlarımı, kendisine güvenmeleri yönünde teşvik ederim					
26	Her takım arkadaşımın güçlü ve zayıf yönlerini dile getiririm					
27	Karar verdiğim konular hakkında yeniden tartışmam					
28	Bir takım arkadaşım iyi performans gösterdiğinde takdir ederim					
29	Her takım arkadaşımın her durumda ne yapılması gerektiği ile ilgili özel bilgi veririm					
30	Kendimle ilgili önemli konularda takım arkadaşlarımdan fikrini alırım					
31	Takım arkadaşlarımı, benimle yakın ve samimi ilişki kurmaları için cesaretlendiririm					
32	Takım arkadaşlarımdan çabalarını birbiriyle koordine edebilmek için ne gerekiyorsa yaparım					
33	Takım arkadaşlarımdan kendi kapasitelerinin elverdiği ölçüde geliştirmelerine izin veririm					
34	Takım arkadaşlarımla mesafeli olurum					
35	Her bir takım arkadaşımın sonuca olan katkısının ne olduğunu açıklarım					
36	Takım arkadaşlarımı evime davet ederim					
37	Takım arkadaşlarımdan hak ettiği övgüyü yerinde ve zamanında söylerim					
38	Takım arkadaşlarımdan ne beklediğimi ayrıntılı olarak belirtirim					
39	Takım arkadaşlarımdan bir müsabakada kullanılacak taktikler hakkında karara katılmalarını isterim					
40	Takım arkadaşlarımdan soru sorma isteğini engelleyecek bir tavırdan konuşmam					

EK 4: Takım Liderliği Özellikleri Ölçeği

		Her zaman	Sıklıkla	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
1	Takım arkadaşlarımın kapasitelerini zorlamaları için ne gerekiyorsa yaparım					
2	Belirli müsabakalarda izlenecek stratejiler için takım arkadaşlarımın fikrini sorarım					
3	Takım arkadaşlarımın kişisel problemlerine yardımcı olurum					
4	Grup üyeleri arasındaki sorunların çözümlenmesine yardımcı olurum					
5	Takım arkadaşlarımın hatalarını düzeltmeye özel bir dikkat gösteririm					
6	Takım içerisindeki görevimin bütün takım arkadaşlarım tarafından anlaşılmasını sağlarım					
7	Karar verirken takım arkadaşlarımın görüşlerini alırım					
8	Takım arkadaşlarımı, antrenmanların uygulanması şekliyle ilgili olarak önerilerde bulunmaya teşvik ederim					
9	Takım arkadaşlarıma kişisel yardımlarda bulunurum					
10	Her takım arkadaşıma neyin yapıp, neyin yapılmaması gerektiğini açıklarım					
11	Takım arkadaşlarımın kendi hedeflerini belirlemesine yardımcı olurum					
12	Takım arkadaşlarıma karşı beslediğim duyguları sözlü ifade ederim					
13	Takım arkadaşlarımı, benimle yakın ve samimi ilişki kurmaları için cesaretlendiririm					
14	Takım arkadaşlarımdan ne beklediğimi ayrıntılı olarak belirtirim					
15	Takım arkadaşlarımın bir müsabakada kullanılacak taktikler hakkında karara katılmalarını isterim					
16	Takım arkadaşlarımın soru sorma isteğini engelleyecek bir tavırdan konuşmam					

9. ÖZGEÇMİŞ

Soyadı : KARAYOL
Adı : Metin
Doğum Tarihi : 01.01.1986 - Elazığ
İletişim adresi : Ataşehir Mahallesi Karayol Sokak Aydınlar Apartmanı no;13
Merkez\ELAZIĞ
E-mail adresi : metin_karayol@hotmail.com
Lise : Seydişehir Enis Şanlıoğlu Lisesi- 2003
Lisans : Fırat Üniversitesi BESYO- 2010
Program Alanı : Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Yabancı dil : İngilizce, Lehçe